

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

A.M. van Leeuwen, Dronten

Mijn geboden bewaren

„Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven..” (Johannes 15:10)

Zoals een koe aankijkt tegen het prikkeldraad rond de wei, zo kijken wij vaak aan tegen de geboden. We houden ons dan binnen de perken van de gestelde regels, om maar geen schrammen op te lopen. Desgevraagd zullen we onmiddellijk toegeven, dat het in het leven zonder geboden niet gaat. Maar we houden ze wel zo veel mogelijk in de marge van ons bestaan. Net als de politie: goed dat die er is, mits je er maar zo min mogelijk mee te maken krijgt.

Om in mijn liefde te blijven

Wie Jezus wil volgen, komt tot de ontdekking, dat diens geboden worden ingeplant in het hart van zijn bestaan. De Here zelf maakt dit duidelijk door de zinsnede, die we vinden in Johannes 15:10: „Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven...”

Blijven in zijn liefde, dat is een kernachtige omschrijving van wat voor iedere gelovige het doel van zijn leven is. Blijven bij Hem, wiens eigendom wij zijn geworden. Hoe kan het leven in het nieuwe verbond met groter trefzekerheid getypeerd worden dan als een blijven-in-de-liefde van Christus? Dat het houden van de geboden door de Here zelf omschreven wordt in termen van 'blijven in zijn liefde', heeft nog meer te zeggen. Zijn het vaak negatieve prikkels die ons er toe bewegen om ons aan regels te houden, hier staat het positieve voorop. De drijfveer om de geboden te bewaren haalt de Here weg uit de sfeer van de angst, om hem vervolgens in te planten in het verlangen om te blijven in zijn liefde. En het is dat verlangen, dat Hij bij ons aanwakkert. De begeerte om te blijven binnen het areaal van zijn liefde, die moet ons aanzetten om de geboden te bewaren.

Dit positieve staat op de voorgrond. Al is er ook een keerzijde. De oproep om te blijven in zijn liefde bevat een waarschuwendende ondertoon. Wie Jezus' geboden naar de marge van zijn leven verwijst, zet daarmee het blijven in diens liefde op het spel. Het onderhouden van de geboden van de Here behoort niet tot de rand van ons bestaan, maar raakt het centrum van het leven door het geloof.

Gebod en geloof

Hoewel ik ervan overtuigd ben dat de Here in dit woord zó naar ons toekomt, ervaar ik onder het schrijven over deze dingen toch een zekere schroom. Rukken de geboden op deze wijze niet zover op naar het centrum, dat het 'door het geloof alleen' van de Reformatie onder vuur komt te liggen?

Er gaat hier inderdaad iets voor de bijl. Een gedachte die we dan wel niet in onze kerkelijke papieren, maar vaak toch metterdaad belijden. De gedachte, als zou vanuit de belijdenis dat de Here goddelozen rechtvaardigt de gevolgtrekking gemaakt kunnen worden, dat het op het houden van Gods geboden niet echt meer aankomt. In de praktijk van het leven misbruiken we zo de genade om onder de klem van de geboden uit te komen.

Ik denk dat wij daar als predikanten ook wel eens het onze toe bijdragen. Als wij, bijvoorbeeld bij een begravenis, iemands leven in één haal gladstrijken met de woorden: maar hij geloofde toch in de vergeving der zonden! Wekken we dan niet – hoezeer onbedoeld – de indruk dat het houden van Gods geboden in het leven van een christen uiteindelijk toch maar een zaak is van weinig belang?

Gerechtigheid uit de werken?

„Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven”. Dat we met dit woord terecht zouden komen in het spoor van de werk-gerechtigheid, verhindert de Here zelf door wat Hij aan deze zinsnede vooraf doet gaan en door wat Hij erop doet volgen. „Gelijk de Vader Mij heeft liefgehad, heb ook Ik u liefgehad; blijft in mijn liefde!” (Joh. 15:9). Dat staat voorop. Aan de basis van ons behoud ligt enkel de gehoorzaamheid van Jezus zelf. Hij heeft de geboden van zijn Vader bewaard, door zijn leven prijs te geven in de dood (zie Joh. 10:18)! De Here wakker bij ons het verlangen om zijn geboden te bewaren dan ook niet aan om binnen het bereik van zijn liefde te komen, maar om binnen het krachtenveld van zijn liefde te blijven! Zo, en niet anders plant Hij zijn geboden in het hart van ons bestaan.

Een mens wordt gerechtvaardigd uit genade, door het geloof in Christus. Vrijspraak van schuld is via een an-

dere weg niet te verkrijgen. Maar in dat vrijgesproken leven komt het er, getuige de woorden van de Here zelf, op aan wat een mens voor het aangezicht van God en van zijn naaste doet of laat. Zelfs zo, dat wij door de wijze waarop wij omgaan met Gods geboden, die vrijspraak in de waagschaal kunnen stellen!

De geboden als snoeimes

Het woord over het bewaren van de geboden geeft zijn eigen klank pas volledig prijs, wanneer we het horen tegen de achtergrond van het lied van de Wijnstok dat eraan vooraf gaat. „Ik ben de ware Wijnstok, en mijn Vader is de Landman...” Als gelovigen zijn wij ranken aan Christus, zonder wiens kracht wij geen vrucht kunnen voortbrengen. Wij hebben als ranken de Wijnstok niet opgezocht of uitgekozen. Integendeel. „Niet gij hebt Mij, maar Ik heb u uitgekozen...” (vs. 16).

Wie ingeplant is in de Wijnstok dient

35e jaargang - nr. 8
12 april 1991

In dit nummer

- 139 H. de Jong
Israël nu
- 141 M.A. van Helden
Waar niets tegen valt te zeggen...
een onnodig geschil
- 144 D.W.L. Milo
Psalm honderd – een lofzang
- 146 T. Hoekstra
Mystiek in de literatuur (3)
- 150 M.R. v.d. Berg
Vreemdelingen en bijwoners

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijzen

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

ook in de Wijnstok te blijven: „...blijft in Mij, gelijk Ik in u!” Dat is de claim die het lied van de Wijnstok in allerlei toonaarden op ons als gelovigen legt. En dáár, in dat verband, stelt de Here, die zelf de Wijnstok is, het bewaren van de geboden aan de orde. Deze achtergrond bewaart ons trouwens voor een al te overmoedige kijk op het houden van de geboden. „Elke rank aan Mij, die geen vrucht draagt, snijdt Hij (de Landman) weg; en elke die wel vrucht draagt, snoeit Hij, opdat hij meer vrucht zal dragen” (Joh. 15:2). Het is juist in de geboden, dat wij kennismaken met het snoeimes van de Landman. Door middel van de geboden snoeit de Landman ons terug naar de Wijnstok. Opdat we uit Christus, uit zijn Geest, alle kracht zouden putten en in Hem alle vreugde zouden vinden.

Mijn geboden bewaren

Hoewel we tot nu toe steeds gesproken hebben over 'de' geboden, mag het ons niet ontgaan, dat de Here in Joh. 15, 10 uitdrukkelijk spreekt van 'mijn' geboden. Welke geboden zijn dat? Jezus bedoelt hier eenvoudigweg de geboden die Hij aan zijn leerlingen

heeft meegegeven en die we vinden in de evangeliën.

Daarbij vergeten we niet dat er in het evangelie van Johannes een geweldige concentratie plaatsvindt op het gebod om de naaste lief te hebben, om elkaar de voeten te wassen. „Dit is mijn gebod, dat gij elkaar liefhebt, zoals Ik u heb liefgehad” (Joh. 15:12). Heel het spectrum van Jezus' geboden vloeit zo samen in dit ene gebod. Des te opmerkelijker is het, dat de Here in Joh. 15:10 het meervoud gebruikt: „Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven”. We mogen het liefdesgebod dus niet gebruiken als een hefboom waarmee we de overige geboden van de Here uit hun voegen lichten. We mogen het grote gebod niet in geweer brengen tegen de 'kleine', concrete geboden uit het evangelie.

Eén voor één vormen zij de proef op de som, of wij in ons het verlangen laten aanwakkeren om de geboden van Christus te bewaren om in zijn liefde te blijven. Daarom zullen we een volgende keer bij het licht van Joh. 15:10 één van de afzonderlijke geboden onder de loop nemen.

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK

Jeugdweekenden

„WAT?! GELOOF JIJ?!“ Vèrder alles goed..., zo denken je kollega's of je vrienden. Moet je je geloof altijd kunnen verdedigen? Kun je Gød altijd verdedigen? De vrienden van Job dachten van wel. Petrus zegt, dat je je moet kunnen verantwoorden. Maar tot op welke hoogte, en hoe? Dürf je het? Hoe ga je om met je geloof in deze tijd? Heeft Daniël ons iets te zeggen? Kom daar eens over doorpraten, tijdens één van onze weekenden. Wie een keer zo'n weekend heeft meegemaakt, zou zo weer willen, dat blijkt steeds weer. Je bent hartelijk welkom in Eck en Wiel, het huis van I' Abri, en je kunt kiezen uit het weekend van 30 aug t/m 1 sept, en van 4 t/m 6 okt. Als je f 10,- overmaakt op giro 5180291 o.v.v. Jeugdweekend (totale kosten f 50,-), ben je ingeschreven. Doen!

Meer informatie bij dhr. D. van der Molen,
Socratesstraat 58, 7323 PG APELDOORN, 055-664609.

H. de Jong, Zeist

Israël nu (1)

Van het een komt het ander. Twee nummers terug schreef ik in Opbouw een artikel over 'Het verbond en Israël' en in het vorige nummer van ons blad reageerde mijn kollega ds. J.D. Houtman uit Apeldoorn daarop in kritische zin. Ik wil beginnen met hem te bedanken voor de vriendelijke wijze waarop hij met mij van mening verschilt. Het onderwerp is wat je noemt een 'hot issue' en deze hitte deelt zich heel gemakkelijk mee aan de discussie erover. Maar niet aldus bij Jan Houtman. Ik zal proberen in gelijke geest te antwoorden.

Eigenlijk is het niet mijn bedoeling geweest het gesprek over Israëls toekomst-in-bijbels-licht te heropenen. Ik heb daar een en andermaal in Opbouw een gespreksronde over opgezet en omdat ik er nog net zo over denk als toen, gevoelde ik bij mijn laatste artikel geen behoefte mij daarover opnieuw te uiten. Ik wilde het hebben over Israël zoals het nu vandaag is. Of beter gezegd: over de kerk zoals die over het huidige Israël denkt en spreekt. Ik heb tijdens de Golfoorlog gebeden gehoord als: 'Gedenk, Here, Israël, want het is uw volk, uw oude volk, uw verbondsvolk...' Daar heb ik wat aanstoot aan genomen. He, dacht ik, hoe zouden die predikanten bidden voor hun afvallige gemeentelieden? Die dragen toch ook het teken van het verbond? Zelfs nog een geldiger teken dat de Joden. Niet de besnijdenis immers maar de doop. Zouden zij die kerkverlaters ook zo met nadruk 'uw kinderen' noemen? Of zouden zij om hun bekering bidden? En zo vatte ik het besluit op om daar toch eens wat over te zeggen. Ik overwoog dat al kunnen we het dan in onze kleine kring over Israëls toekomst niet eens worden, wij in ieder geval tot een gemeenschappelijk gevoelens zouden kunnen komen ten aanzien van Israëls heden. Misschien hebben zij die voor Israël nog een grote toekomst in Gods koninkrijk voorzien gelijk – we zullen dat hoe dan ook moeten afwachten – maar voor- en tegenstanders van die visie zullen elkaar toch kunnen vinden in de nuchtere vaststelling dat het Israël van nu buiten het heil van Christus staat.

Israëls heden en toekomst

Mij blijkt nu uit de reactie van ds. Houtman dat mijn onderscheiding tussen Israëls heden en Israëls toekomst niet overgekomen is. Hij betreft toch Israëls toekomst erbij en praat eigenlijk over niets anders. Daarmee bevestigt hij mij in een vermoeden dat ik eerlijk gezegd al lang bij me omdraag dat namelijk bij sommigen de toekomstverwachting ten aanzien van Israël zo buitengewoon sterk is dat zij Israëls

heden niet anders dan in het licht daarvan kunnen zien en zijn tegenwoordig ongelooft niet anders dan als voorlopig-en-dus-minder-erg kunnen beschouwen. Ds. Houtman zal misschien zeggen dat dat bij mij ook het geval is, in het omgekeerde dan. Dat ik omdat ik die toekomstverwachting niet deel, over het huidige Israël (vanuit christelijk-religieus standpunt gesproken) zo'n negatief oordeel heb. Toch probeer ik dat uit elkaar te houden. Toekomst is toekomst en heden is heden. Trouwens, wat die toekomst van Israël betreft heb ik vrij open opvattingen. Er is bij mij niet veel dat niet kan. Waarom zou Israël zich niet massaal kunnen bekeren? Uit respect voor die mede-gereformeerden van mij die op grond van de hoofdstukken 9-11 van de brief aan de Romeinen een volksbekering van Israël in het verschiet zien (de lezer kan weten dat ik die opvatting niet deel) wil ik het al of niet gereformeerd-zijn van die mening nadrukkelijk buiten beschouwing laten. Daarvoor vind ik Paulus op dit punt te onduidelijk. De toekomst zal ons vanzelf leren wie of er met zijn uitleg gelijk had. En komt er zo'n volksbekering van Israël tot onze Here Jezus Christus dan zal ik die allerhartelijkst begroeten. Al zal ik me ook dan nog afvragen of daarmee Romeinen 9 - 11 in vervulling gaat. Immers, Romeinen-brief of geen Romeinen-brief, voor ieder volk staat overal en te allen tijde de weg naar Jezus Christus open. Ik zal daarom nooit ofte nimmer de mogelijkheid van een massale bekering van het Joodse volk tot Jezus Christus ontkennen. Zo min als ik dat ten aanzien van welk ander volk ook zal doen. Maar hoe dat ook zij, we hebben nu te maken met een Israël dat hetzij in de verstrooiing hetzij in Palestina in grote meerderheid, niet uit onkunde maar bewust, nee zegt tegen de belijdenis van Jezus Christus als de enige Zaligmaker. En daarmee plaatst dit volk zich buiten het christelijke heil, precies zoals dat het geval is met een ieder die willens en wetens het geloof in deze Zaligmaker weigert.

Dode relatie

'Ja, maar beperkt u zich wel tot het heden? U hebt toch geschreven dat de relatie tussen God en Israël verflauwt zoals dat met niet onderhouden vriendschappen gaat? En hebt u daarmee dan geen beslissing voor de toekomst van Israël genomen en een uitspraak over wat er voor Israël komen gaat gedaan?' Nee, ik denk het niet. Ik heb ook geschreven dat de genadegaven en de roeping Gods naar Israël toe onberouwelijk zijn, of liever, dat heeft Paulus geschreven en ik haalde dat aan. De Here kan een doodgelopen relatie in een mum van

tijd weer tot leven brengen. Denk maar aan de gelijkenis van het knekdal in Ezechiël 37. Maar dat geeft ons nog niet het recht om onder beroep op dat alvermogen Gods het dood-zijn van die relatie voor het heden te ontkennen. 'Ja, maar luister nou eens, de Joden zijn een vroom volk, beschamend vroom zelfs, wou u dan van een dode relatie spreken? Het verbond is springlevend bij hen. Het enige dat ze missen is Jezus Christus van het Nieuwe Testament. Maar tweederde van de Schrift hebben ze al'. Hiertegenover wil ik stellen dat de Joden voorzover ze religieus zijn een totaal andere godsdienst belijden dan de christelijke. Ik heb geen behoefte om vroomheid in het jodendom of in de islam of in welke andere godsdienst ook maar te ontkennen, maar als je mij vraagt of dat bijbelse vroomheid is dan zeg ik nee. En dus kan ik zulk verbondsleven niet als legitiem erkennen.

Een voorbeeld

Laat ik dit aan een voorbeeld duidelijk maken. Ik herinner mij nog dat er in de tijd van 'de drie van Breda' een tv-debat was tussen rabbijn Soetendorp en professor Verkuyl. Het ging erover of die oorlogsmisdadigers losgelaten moesten worden, ja of nee. De rabbijn zei nee, de professor ja. Over die beide standpunten gaat het mij nu niet. Ik geloof dat ik me toen eerder in de argumenten van de nee- dan in die van de ja-zeggers kon vinden. Dat komt doordat ik nogal streng scheiding maak tussen kerk en staat. De overheid mist het vermogen om te vergeven omdat ze ook niet-vergevingsgezinde mensen vertegenwoordigt, en ook móet vertegenwoordigen (want je kunt die niet wegsturen). Maar zoals gezegd, daarover nu niet. Mij trof toen iets opmerkelijks. Verkuyl pleitte vurig voor vergeving en barmhartigheid, zoals een christen voor wat betreft de persoonlijke houding betaamt. Hij had zich daarbij duidelijk ingesteld op een Joodse gesprekspartner en vermeed daarom iedere aanhaling uit het Nieuwe Testament. Wanneer hij zich op de Schrift beriep betrof dat steeds een tekst uit het Oude Testament. Hij verwachtte kennelijk dat de rabbijn dat ook zou doen en dat het gesprek zich op dat eerste deel van de Schrift zou toespitsen. Maar dat gebeurde niet. Soetendorp beriep zich voortdurend op de Talmoed en ging aan de teksten die Verkuyl noemde tamelijk ruwweg voorbij. Toen bleek eigenlijk dat het niet echt waar is dat jodendom en christendom het grootste deel van de Schrift gemeen hebben. De Talmoed heerst bij de Joden veel meer over hun Tenach (zoals zij hun bijbel noe-

men) dan het Nieuwe Testament dat over het Oude doet. Verkuyt kon het Nieuwe Testament dicht laten en dan toch in het Oude vinden wat van zijn gading was, uiteindelijk omdat Oude en Nieuwe Testament allebei een en dezelfde boodschap afgeven: die van Gods barmhartigheid. Maar Soetendorp maakte dit terugvallen enkel op het Oude Testament kenmerkenderwijs niet mee. Zich in de Talmoed ingegraven hebbende kon hij dat ook niet. Ik verwerp dan ook de redenering dat de Joden tweederde van de Schrift al hebben, vooral wanneer daar de suggestie in mee moet komen dat zij al voor tweederde op weg zijn naar ons geloof. Zij hebben een ander geloof want zij hebben als het erop aankomt een andere bijbel. Ik schrik er dan ook niet voor terug te beweren dat het verbond, zoals wij dat 'in Christus' (eerst in de komende Christus van het Oude Testament en dan in de gekomen Christus van het Nieuwe) mogen verstaan, bij hen een dode zaak is.

Afstandelijkheid

Houtman houdt mij echter het woord van Paulus uit Romeinen 11:28 voor dat de Joden naar de verkiezing geliefden zijn om der vaderen wil. Nu had ik deze tekst ook al opgebracht, maar juist om te laten zien dat er een afstandelijkheid gekomen is in de verhouding tussen God en Israël. Mijn kollega begrijpt niet hoe ik dat kan zeggen. Nu, ik stelde 'om der vaderen wil' tegenover 'om Christus' wil'. God bemint Israël om der vaderen wil en Hij bemint ons om Christus' wil. Dat laatste is meer dan het eerste, daar zullen we het samen wel over eens zijn. De verkiezing om der vaderen wil verbleekt bij de verkiezing in Christus. De vaderen immers zijn wel oud maar niet eeuwig. Christus is dat wel, Hij is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid. Ik heb de vergelijking tussen de vaderen en Christus op het punt van de verkiezing eerder uitgewerkt in mijn boek over Deuteronomium (bijvoorbeeld dl. I, p.126 en dl. II p. 82/3). Trouwens, bij meerdere gelegenheden, ook in Opbouw wel, heb ik proberen duidelijk te maken dat de verkiezing van Israël, die een verkiezing 'in' de vaderen of om der vaderen wil is, zich in het Oude Testament gaandeweg meer concentreert in de verkiezing van het heiligdom op de Sion en van het Davidshuis, nieuwtestamentisch gezegd: dat ze meer en meer een verkiezing 'in Christus' wordt (zie Efeziërs 1 : 4). En dat daarmee de verkiezing een beter fundament krijgt, namelijk in de verzoening.

Israël en Juda

Verdwijnt daarmee het 'om der vaderen wil' helemaal uit het beeld? Nee, in de buitenste cirkel van de verkiezing blijft dit gegeven een rol spelen, daar waar de Israëlieten zich niet in het heiligdom of in het Davidshuis, dat wil zeggen: in de komende Christus, willen laten onderbrengen. Over hen blijft om der wille van de vaderen een

schaduw van de verkiezing hangen. Zo lezen we in II Koningen 13 : 23, waar het over het Tien-stammen-rijk gaat dat zich onder Jerobeam van David en Jeruzalem afgescheiden heeft en dat onder het huis van Jehu ondanks de grote afvalligheid toch nog enig respijt krijgt: „Maar de HERE was hun genadig, erbarmde zich over hen, en keerde zich weer tot hen terwille van zijn verbond met Abraham, Isaak en Jakob; Hij wilde hen niet verdelgen en had hen nog niet van voor zijn aangezicht verworpen”. Hier heb je de verkiezing om der vaderen wil. Maar deze is veel zwakker dan de verkiezing van Juda om Davids wil. „Nog niet verworpen”, heet het immers zuinigjes van het noordelijk koninkrijk, terwijl van de twee stammen in II Koningen 8 : 19 – het is dan de tijd dat het koningshuis in Jeruzalem het huis van Achab achterna gaat – gezegd wordt: „Maar de HERE wilde Juda niet verderven terwille van zijn knecht David die Hij immers had toegezegd hem te allen tijde een lamp voor zijn zonen te zullen geven”. Hier wordt de verkiezing vastgemaakt, niet in Gods liefde tot de vaderen Abraham, Isaak en Jakob, maar in de Natansbelofte van II Samuel 7, hetgeen uiteindelijk haar eeuwigdurendheid garandeert voor allen die zich tot 'David' willen bekennen. (De naam David zet ik nu tussen hoge komma's om goed te laten uitkomen dat ik de David van de belofte, uiteindelijk de Christus, bedoel.) In deze twee teksten zie je de verkiezing 'in' de vaderen en de verkiezing 'in' Christus naast elkaar staan in een duidelijke verhouding van minder en meer.

Niet niets maar ook niet alles

Dit verschil nu tussen Israël en Juda onder de oude bedeling heeft zich in het Nieuwe Testament voortgeplant in dat tussen de Joden en de christelijke gemeente (die uit Joden en niet-Joden is samengesteld). Zo kom ik ertoe de verkiezing om der vaderen wil en het geliefd zijn om der vaderen wil van de Joden, in vergelijking met het verkoren-zijn in Christus en het geliefd-zijn om Christus' wil van de gemeente, afstandelijk te noemen. Het is niet niets maar het is zeker niet alles. Het is een bevoorrechtie die duidelijk om een vervolg vraagt. Men moest reeds onder de oude bedeling zijn roeping-en-verkiezing-om-der-vaderen-wil vastmaken in die van de komende Christus, zoals wij dat nu in die van de gekomen Christus moeten doen. Het feit dat wij uit christelijke ouders ('vaders' en moeders) geboren zijn is voor ons behoud immers niet voldoende. Weigeren wij dat vastmaken echter dan komt er ook in onze verkiezing iets afstandelijks. Ik gaf ook een voorbeeld van die afstandelijkheid: Mefiboset die bij David geliefd was om wille van zijn vader Jonatan. Met vader Jonatan was David zeer nauw verbonden, maar met zoonlief Mefiboset werd de verhouding bepaald koeltjes. Dat lag niet aan David maar aan Mefiboset; niet ten onrechte

stond hij bij de koning onder verdienking van trouwbreuk (zie II Samuel 19 : 24-30). Een beeld van hoe het tussen God en Israël gesteld is. Een beeld van hoe het tussen God en alle verbondsverlaters gesteld is. Volgende keer hoop ik mijn beantwoording aan ds. Houtman voort te zetten.

Opbouwend?

U weet vast wel iemand die een abonnement zou 'moeten' hebben op OPBOUW.

Als u hier een naam en adres invult sturen wij een proefnummer.

(U mag ook bellen: tel. 010-4550802)

Naam:

Adres:

Postcode

Woonplaats:

Sturen naar:

Administratie Opbouw
Postbus 84183
3009 CD Rotterdam

M.A. v. Helden, Apeldoorn

Waar niets tegen valt te zeggen... een onnodig geschil

„In de eeuw der grote kerkhervorming, van 15 tot 1600, heeft Gods kerk een strijd te voeren gehad op twee fronten, n.m.l. enerzijds tegen de Rooms en anderzijds tegen de Dopers. We wezen er reeds op, welk een open oog Guido de Bres voor deze dubbele strijd gehad heeft. Bewijs daarvan zullen we keer op keer aantreffen, wanneer we straks zijn geloofsbelijdenis lezen. Bewijs daarvan willen we echter vooraf opmerken in een tweetal grotere boeken, die van zijn hand verschenen zijn. We hebben ze al genoemd. Het eerste heet in onze taal 'Stok des geloofs' en het tweede 'De Wortel, den oorspronck ende het fundament der Wederdooperen oft Herdooperen van onsen tijde'. Het eerste schreef hij tegen de Rooms en, het tweede tegen de Wederdopers."

Zo begint hoofdstuk II van de Voorzeide Leer, deel IIIa, waarin Ds. Vonk een toelichting geeft op de Nederlandse Geloofsbelijdenis (NGB). De genoemde werken liggen, evenals de Institutie van Calvijn, ten grondslag aan onze NGB. Wie de achtergronden van de NGB wil verstaan, kan niet om deze werken heen.

Het is goed om de artikelen van de NGB te lezen met het oog gericht op deze twee boeken om te voorkomen, dat het juiste inzicht in de betekenis van artikelen uit de NGB of zinsneden daaruit, los raakt van de historische context. Gebeurt dit wel, dan bestaat het gevaar dat aan bepaalde uitdrukkingen een andere inhoud wordt gegeven dan oorspronkelijk de bedoeling was.

Zo heeft Ds. C. Vonk in zijn prachtige toelichting op de NGB telkens weer teruggesproken naar de door Guido de Bres geschreven werken om de achtergronden van de artikelen des geloofs helder voor de geest te krijgen. Bijna 100 bladzijden wijdt hij aan de persoon van Guido de Bres en aan twee fronten waartegen de Bres zich richtte. Pas daarna begint hij met de eigenlijke verklaring van de NGB.

Daartegen valt niets in te brengen

Eén van de zaken die in de Ned. Ger. Kerken de aandacht vragen en de gemoederen bezig houden is de verklaring van Drs. H. de Jong in een Opbouw-vergadering enkele jaren geleden.

Ds. de Jong verklaarde destijds enkele woorden uit art. 4 NGB niet meer voor zijn rekening te nemen.

Art. 4 NGB begint aldus:

„Wij vatten de Heilige Schrift samen in twee delen, n.m.l. het Oude en het Nieuwe Testament. Dit zijn Canonieke boeken."

Daartegen valt niets in te brengen. In oudere teksten lezen we: „Waar niets tegen valt te zeggen."

Het zijn deze laatste woorden, die Ds. de Jong niet langer voor zijn rekening kon nemen.

Inmiddels is hij van gedachte veranderd. Hij heeft de verklaring teruggenomen, omdat hij gemerkt heeft, dat hij daarmee broeders en zusters verdriet had aangedaan. Hij zegt in dat verband, dat hij graag bereid was zijn verklaring terug te nemen, maar dat hij het probleem dat er z.i. ligt niet terug kan nemen. Om dat probleem gaat het eigenlijk: Welke plaats moet aan de Heilige Schrift voor ons geloof toegekend worden?

Deze vraag raakt de leer van de onfeilbaarheid van de Schrift of beter de onfeilbare inspiratie van de Schrift.

Dat er sprake is van ernstige geschillen blijkt wel uit de tegenspraak die Ds. de Jong ontmoette en uit het verzoek, dat de Ned. Ger. Kerk van Enschede-Noord richtte aan de Landelijke Vergadering van Ede om de volgende uitspraak te maken tot een uitspraak van de Landelijke Vergadering: De werkelijk gereformeerde grondslag is de uitgesproken wil van de Nederlands Gereformeerde Kerken zich als kerken van de Here Jezus te openbaren in deze wereld op basis van:

- volstreekte erkenning van het onfeilbare Woord van God
- zoals dat door de kerken beleden wordt in de Drie Formulieren van Eenheid en aan welke geschriften de kerken gebonden zijn door middel van het ondertekeningsformulier voor ambtsdragers.

Volgens sommige opponenten van Ds. de Jong en volgens Enschede-Noord is de leer van de onfeilbaarheid van de Schrift en de binding aan de gereformeerde belijdenisgeschriften in het geding.

Onfeilbaarheidsleer?

Maar is deze stellingname juist? Was het de opzet van de NGB in de artikelen over de Heilige Schrift en met name in de gewraakte zinsnede 'waar niets tegen te zeggen valt' een onfeilbaarheidsleer met alle konsekventies daaraan verbonden te belijden?

Ds. Vonk begint de verklaring van art. 4 met er op te wijzen, dat we de aandacht moeten richten op de *hoofdzaak* en b.v. niet menen, dat de kerk speciaal heeft willen belijden, dat David *alle psalmen* gedicht heeft, hoewel in art. 4 NGB alleen sprake is van 'de psalmen van David'. Evenmin is het een ketterse afwijking, wanneer iemand vandaag zegt, dat de brief aan

de Hebreëen niet van Paulus is. Ook Calvijn schreef in de inleiding op zijn commentaar van de brief aan de Hebreëen: „ik kan niet geloven, dat hij door Paulus is geschreven" (Aldus Ds. Vonk in een noot op bldz. 172 van zijn boek).

Ds. Vonk schrijft letterlijk: „Om zulke dingen was het onze voorouders in hun zware strijd tegen Rome en de Wederdopers helemaal niet te doen. Neen, zij beleden hier welke boeken de kerk erkent als tezamen vormende de Heilige Schrift".

De kerk der reformatie streed op twee fronten. Tegen de Rooms en beledde de kerk dat die boeken in getal 66 waren en tegen de Wederdopers dat die boeken twee hoofddelen vormden, n.m.l. het Oude en het Nieuwe Testament. De Rooms en hadden en hebben nog altijd in hun bijbel de z.g. apocriefe boeken, die in art. 6 worden opgesomd en die zij ook erkend willen zien. Hoewel Hiëronymus, die de z.g. Septuaginta heeft vertaald in het Latijn, welke vertaling de naam Vulgata kreeg, er voor waarschuwde, dat men de latere toevoegselen aan de Hebreeuwse bijbel (die wij Apocriefen noemen) niet voor canoniek zou aanzien, is toch in de christelijke kerk eeuwenlang een grotere bijbel in gebruik geweest dan wij thans hebben. De Reformatie keerde terug tot de Hebreeuwse bijbel, voorzover het de inhoud betreft en daarmee tot de oorspronkelijke omvang. In de strijd tegen de Rooms en ging het om de vraag of de apocriefe boeken gerekend moesten worden tot de Heilige Schrift. Ja, zei de Roomse kerk en zij sprak de banvloek uit op het concilie van Trente over ieder, die aan de Apocriefe boeken wilde raken. Neen, zei de Reformatie, wij keren terug naar de Hebreeuwse bijbel, voorzover het betreft het Oude Testament. De Wederdopers verachtten het Oude Testament. Guido de Bres sprak de vrees uit dat, tenzij God Zich over hen zou ontfermen, dat zij twee Goden zouden maken, de één een Insteller van het Oude Testament en de andere een Insteller van het Nieuwe Testament.

Daartegen richt zich art. 4 NGB, waar beleden wordt: „Wij vatten de Heilige Schrift samen in twee delen, n.m.l. het Oude en het Nieuwe Testament. Dit zijn de Canonieke boeken." De *hoofdzaak* in art. 4 NGB is derhalve de vraag: Welke boeken zijn canoniek, d.w.z., behorende bij de canon der heilige boeken. Canon betekent oorspronkelijk: catalogus, lijst, register. De NGB heeft duidelijk stelling genomen tegen de Rooms en, die de Apocriefe boeken daartoe wilden rekenen

en tegen de Wederdopers, die het Oude Testament van weinig waarde achtten. Elke tegenwerping wees zij af met de woorden: „waar niets tegen te zeggen valt”.

Bij ondergetekende rees de vraag: Hebben Ds. de Jong en zijn opponenten niet meer gelezen in die woorden als de NGB bedoelde te zeggen? Er is toch niemand onder ons die de canoniciteit van één der bijbelboeken in twijfel trekt? Moeten wij deze zinsnede werkelijk zo lezen, dat elke vraag betreffende de onfeilbaarheid van de Schrift of betreffende de onfeilbare inspiratie (en dat is niet hetzelfde) niet eens gesteld mag worden?

Ik wil in dit verband wijzen op een soortgelijke zinsnede in art. 5 NGB, waar staat: „Wij erkennen deze boeken, *maar dan ook deze alleen*, als heilig en canoniek, tot regeling, fundering en bevestiging van ons geloof. Zonder twijfel geloven we al wat zij bevatten... enz.”

Bij wijze van spreken klinkt hier de resonans van de woorden in art. 4: „waar niets tegen te zeggen valt”. In de 16e eeuw ging de strijd over de vraag welke boeken canoniek waren en welke apocrief. Ook over de vraag of apocriefe boeken mochten worden gebruikt om leerstellingen te funderen. Hoewel de Statenvertaling de lezers van de Apocriefe boeken waarschuwt tegen verschillende fouten daarin, verbood zij het lezen van die boeken niet. De Apocriefe boeken werden terwille van buitenlandse gereformeerden zelfs nog opgenomen in de Statenvertaling, zij het geheel achteraan. Iedere lezer moest kunnen zien dat zij niet tot de Heilige Schrift behoorden.

Canon

Nu zou iemand kunnen tegenwerpen, dat er meer aan de hand is. En dan zeggen, dat de woorden: Waar niets tegen valt in te brengen duidelijk betrekking hebben op de voorgaande zin, waar we lezen: Dit zijn canonieke boeken.

En dus mag niets gezegd worden van de canoniciteit in deze zin: daar mag niets aan worden afgedaan.

Deze tegenwerping zou juist zijn als daarover tussen Rooms en Reformatoren een geschil bestond. Ik meen, dat er overeenstemming was in de betekenis van het woord canoniek, dat betekende eenvoudig bekleed met autoriteit, met gezag. De twist liep over de vraag of het de kerk toekwam in een concilie te oordelen en te verklaren, dat een of ander boek apocrief dan wel canoniek was.

Het is in dit verband interessant de geschiedenis van het woord canon na te gaan.

In de Chr. Encyclopedie (Uitgave Kok 1956) verhaalt Prof. Dr. F.W. Grosheide, dat canon oorspronkelijk riet betekende, later een van riet vervaardigd werktuig en nog weer later het werk-

tuig zelf, ook al was dit niet meer van riet vervaardigd. Het was dan een paslood, een maatstaf dus een meetinstrument. Ook de kerk ging dit woord gebruiken. Allereerst in de zin van catalogus, lijst. Zo was er sprake van de canon van de heilige boeken.

Ook hier trad een verschuiving in de woordbetekenis op. Men ging canon noemen wat gezag had en sprak dan van de canon van de Schrift om daarmee het gezag van de Schrift aan te duiden. In latere tijden bedoelde men de belijdenis en ook wel de kerkorde. Ook in de Gereformeerde kerken was het heel gewoon te spreken van de Canones van Dordt. Canonieke boeken zijn in dit taalgebruik derhalve *gezaghebbende* boeken.

Zeker is, dat de kerk het goddelijk gezag van de canonieke boeken belijdt, echter niet op grond van een kerkelijke uitspraak in een concilie, maar op grond van het getuigenis van de Heilige Geest in de Schrift en in de harten der gelovigen.

Calvijn gebruikte veelvuldig het woord *autoriteit*, als hij sprak over het gezag van de Schrift. Hij verzet zich tegen de gedachte dat het de kerk toekomt te oordelen en te verklaren, welke eerbied men verschuldigd is aan de Schrift. Zij heeft slechts de Schrift te erkennen als de Waarheid en het Woord van haar God. Dat vereist haar godzalige plicht.

Rooms en Reformatoren verschillen niet over de betekenis van het woord canoniek. Wel over de vraag of de kerk de autoriteit bezat op grond waarvan men moest geloven welke boeken canoniek waren en welke niet. De Reformatoren verdedigden het getuigenis van de Heilige Geest tegen de aanmatiging van mensen en menselijke uitspraken.

De onfeilbare regel

Dit nu wetende doen wij er wijs aan niet al te krasse taal te gaan bezigen. Ik meen overdreven taalgebruik te constateren, als gesproken wordt van het *absolute* gezag van Gods Woord, of van de *volstreckte* erkenning van de *onfeilbaarheid* van de Schrift. Autoriteit en onfeilbaarheid zijn twee begrippen die men niet moet (gaan) vereenzelvigen.

Ds. de Jong heeft in zijn bezig zijn met de betekenis en de plaats van de Heilige Schrift voor ons geloof, aanvallend afstand genomen van de woorden: Waar niets tegen valt in te brengen. Was dit terzake? Zijn opponenten trokken vergaande conclusies als zou er sprake zijn van Schriftcritiek. De praktijk van het kerkelijke leven zou zich verwijderen van de binding aan het Woord en de gemeenschappelijke belijdenis. Was het werkelijk onontkoombaar het geschil zo zwaar te laden?

De NGB gebruikt in de art. 3-7 (waarin de leer over de Schrift beleden wordt) slechts éénmaal het woord *onfeilbaar*.

„Daarom verwerpen wij hartgrondig al wat met deze onfeilbare regel niet overeenstemt.”

Hier wordt gesproken van een onfeilbare regel en dus niet van de onfeilbare Schrift. De vraag dringt zich aan ons op: Welke regel?

Wel, dat de Schrift Gods wil volkomen bevat en ons voldoende (genoeg) onderwijst van al wat men geloven moet om zalig te worden en dat het *daarom* niet geoorloofd is aan het Woord van God iets toe te voegen noch daarvan iets af te doen.

Bij het lezen van art. 7 moet opnieuw de vraag gesteld worden: Tegen welke achtergrond moet dit artikel gezien worden? En dan blijkt, dat de strijd weer tegen de Rooms en gaat, die aan uitspraken van 'heilige vaders', van concilies evenveel, zo niet meer gezag toekenden dan aan de Schrift. Zoals ook te lezen viel in art. 5, waar beleden wordt dat de canonieke boeken worden erkend. „En dat niet zozeer, omdat de kerk ze als zodanig erkent en goedkeurt, maar vooral, omdat de Heilige Geest in ons hart getuigt, dat ze van God afkomstig zijn.”

De Reformatie weerstond het zichzelf gezag toekennen van de kerk. Daartegen richt zich ook art. 7. Lees maar: „Men moet dan ook geen geschriften van mensen, al zijn ze nog zo heilig geweest, met de Goddelijke Schriften op één lijn stellen”.

Dat is de onfeilbare regel!

Als we ons houden aan die regel, dan krijgt de dwaling geen vat op ons. Is het wel juist om in goed bedoelde ijver van de onfeilbare regel over te stappen naar de onfeilbare Schrift? Er wordt in het spraakgebruik vaak van een onfeilbare Schrift gewaagd. Enschede-Noord vraagt om een volstreckte erkenning van het onfeilbare Woord van God.

De Rooms kwamen in de vorige eeuw, voortgaande op de ingeslagen weg tot het leerstuk van de onfeilbaarheid van de Paus, als hij ex cathedra d.w.z. als opperherder spreekt. Gereformeerden ontwikkelden een leer van de onfeilbaarheid van de Schrift. Wijkende lijnen, diametraal tegenover elkaar.

De genoegzaamheid

Maar opnieuw stel ik een vraag: Zegen we niet meer dan de NGB bedoelt te zeggen, als wij spreken van het onfeilbare Woord? We kunnen er zeker van zijn dat dit spreken vanwege de goede bedoelingen ingang gevonden heeft. In tal van grondslagformuleringen van verenigingen en stichtingen op gereformeerde grondslag komen we zulk spreken van het onfeilbare Woord van God tegen.

Maar is het niet beter te blijven bij en/of terug te keren tot de kern van de belijdenis in art. 7 n.m.l. dat wij de *genoegzaamheid* van de Schrift uitspreken om godzalig te kunnen leven en sterven.

De Heilige Schrift is in dezen volkomen betrouwbaar.

Dan gaat het niet om de vraag of er misschien tegenstrijdigheden, historische onjuistheden, onzekerheden in

de Bijbel kunnen voorkomen. Dan heeft ook niemand te spreken over een 'rand van onzekerheid', evenmin over een geloven van kافت tot kافت. Zulke uitdrukkingen raken m.i. niet de kern van wat art. 7 bedoelt te zeggen. De strijd om de handhaving van de gereformeerde belijdenis krijgt dan een overspannen karakter.

De één wordt beschuldigd van in strijd te komen met de leer van de onfeilbaarheid van de Schrift. Een ander verdedigt in zijn ijver een stelling die niet verdedigd hoeft te worden.

Guido de Bres heeft in zijn 'Stock des geloofs' een hoofdstuk speciaal gewijd aan de Heilige Schrift. In enkele paragrafen brengt hij helder naar voren wat de Schrift ons leert door ons in de eerste plaats tal van Schriftplaatsen te citeren en daarna soms, niet eens altijd, uitspraken van oud-christelijke vaders te vermelden.

We besluiten met het opschrift boven de eerste paragraaf:

„Dat de Heilige Schrift zuiver is, volkomen en getrouw, de onwetenden verlichtende en onderwijzende en hun wijsheid gevende, waarvan zij de bron is. Zij is niet voortgekomen uit de wil van een mens, maar uit de Heilige Geest. Haar moeten we onderzoeken om zalig te worden, omdat zij het is, die ons leidt tot de kennis van God en van Zijn Zoon Jezus Christus, waarin het eeuwige leven gelegen is.”

Van de geciteerde teksten brengen we de volgende onder de aandacht:

„2 Petr. 1: 19-21. En wij hebben het profetische woord dat zeer vast is; en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht, schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uw harten. Dit eerst wetende, dat geen profetie der Schrift is van eigen uitlegging. Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door de wil eens mensen, maar heilige mensen Gods, van de Heilige Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken”.

Drs. G. van Rongen,
Met al de heiligen.
Liturgie in hemel en op aarde. Deel III
'Zijn gemeenschap': de gereformeerde liturgie.
206 blz., f 27,50
ISBN 9060158393
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. E.A. de Boer,
Neem uw kruis op en volg Mij!
Luisteren naar de kruiswoorden van onze Heer.
151 blz., f 25,50
ISBN 9060479432
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

Liesbeth Rijpma,
Jeruzalem – oudnieuwstad; Jerusalem – oldnewtown.
(tweetalig fotoboek)
64 blz., f 14,50
ISBN 9024232260
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Dr. P. Schelling,
Paranormale verschijnselen.
Pastoraal-bijbelse overwegingen.
148 blz., f 24,50
ISBN 9024223849
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Sipke van der Land (samenst.),
De mooiste gedichten van vroeger.
Ernst en luim uit vervlogen tijden.
48 blz., f 13,50
ISBN 9024251834
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Ds. M.R. van den Berg,
De tweede brief aan de Korintiërs.
Machtig zijn in zwakheid.
167 blz., f 21,90
ISBN 9060647351
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

Bert Hofman,
Dromen in Babel.
Een vertelling.
(Aktieboek Chr. Lektuur Kontakt; gedurende de aktie: f 3,95)
94 blz., f 12,95
ISBN 9050301851
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Drs. M. van Campen,
Aangaande mij en mijn huis...
Over het dienen van God in het gezin.
92 blz., f 15,90
ISBN 9023902777
Uitg. Boekencentrum, 's-Gravenhage

Ds. A. Bac en drs. A.A. Teeuw,
Thuiszorg.
Een handreiking aan vrijwillige hulpverleners.
(serie: Praktisch en Pastoraal)
79 blz., f 18,50
ISBN 9050301762
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Margreet Maljers,
De helm van de kruisvaarder.
jeugdboek 9-12 jaar
89 blz., f 10,90
ISBN 9029709731
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Dr. M.J. Arntzen e.a.,
Opstanding van Christus.
23 blz., f 2,50
ISBN
Uitg. Schrift en Getuigenis, Arabislaan 48, 2555 DL 's-Gravenhage

Drs. O. Mooiweer,
Ziek-zijn – mens-zijn
(tweede druk)
48 blz., f 12,50
Uitg. v.d. Berg, Enschede

Ron Schroder/Marianne Busser/Jean Doremi,
Twintig nieuwe Bijbelliedjes.
Nieuwe Testament
30 blz., f 12,90
ISBN 9029709693
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

G. Alkema e.a.,
Afgestemd...
(tweemaandelijks blad van de RPF)
1e jaargang nr. 1
28 blz., f 20,- (abonnement)
Uitg. RPF, Postbus 302, 8070 AH Nunspeet

Dr. J. Douma e.a.,
Vrijen is makkelijker dan praten.
Het Gereformeerde Jongerenblad over seksualiteit.
98 blz., f 13,15
ISBN 90707080501
Uitg. De Bunschoter, Bunschoten/Spakenburg i.s.m. Kivive

Lode Bisschop,
Split.
51 gedichten
Ingeleid door Hans Werkman
63 blz., f 17,50
ISBN 9026602707
Uitg. G.F. Callenbach, Nijkerk

P.E. Jongsma-Tieleman,
Geloven; gewoonte of keuze.
Een onderzoek naar het effect van godsdienstige opvoeding onder gereformeerde jongeren.
245 blz., f 45,-
ISBN 9024231485
Uitg. J.H. Kok, Kampen

P. Niemeijer,
Volwassenheid in leer en leven.
(Woord en wereld, no. 14)
79 blz., f 13,95
ISBN 9050460151
Uitg. Woord en wereld, Ermelo

A.A. Spijkerboer,
Nu rijst uit elke nacht uw morgen.
Bijbels dagboek.
f 32,50
ISBN 9024233291
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Klaas de Jong Ozn.,
Cantus firmus.
Gedichten.
47 blz., f 14,90
Uitg. J.H. Kok, Kampen

W.A.P. Smit,
Feesten van 't jaar en andere gedichten.
Samengesteld en ingeleid door Hans Werkman.
85 blz., f 18,50
Uitg. J.H. Kok, Kampen

D.W.L. Milo, Nunspeet

Psalm honderd – een lofzang

Vijf dagen voor Pasen kreeg ik de paasliturgie al binnen. Een dankwoord waard! Want wat is fijner voor een organist dan ruim op tijd te kunnen nadenken over het best leverbare orgelspel in de paasviering? Zonder de spanning van de laatste uren, de laatste mislukkingen, de laatste hindernissen?

Maar daar zat een addertje onder het gras, zegt de uitdrukking. (Een adder zit nooit in het gras, laat staan eronder – maar dat is een ander verhaal). De ellende die ik bedoel is deze: dat de dominese met honingzoete stem dicteerde: psalm 100 in zijn geheel op de wijs van Daar-juicht-een-toon! Ai, zei ik, moet dat nu?

Ja, was haar antwoord, mijn man wil met Pasen die psalm vrolijk laten zingen en Daar-juicht-een-toon is vrolijk en past bij Pasen, vindt hij. Ik heb gezucht, het dictaat teruggelezen en de telefoon neergelegd.

Psalm 100 – nooit getoonzet!

Waarom is het nodig psalm 100 op een vrolijkere melodie te zingen dan in ons kerkboek staat genoteerd? Is die melodie niet goed genoeg? Naar wiens smaak? Enne... is het een kwestie van smaak, waarover niet te twisten valt? Of zit daar soms een reden achter?

Ja, daar zit een reden achter, een grondige. Psalm 100 heeft namelijk nooit een eigen melodie gekregen. Psalm 100 wordt derhalve steeds op een geleende (en weinig gelukkig gekozen) melodie gezongen. Dat vraagt inderdaad om moeilijkheden.

Het zit zo. Tussen 1542 en 1562 – de jaren waarin het Geneefse Psalter zich onder leiding van Calvijn ontwikkelde – zijn wel alle psalmen berijmd, maar slechts 124 melodieën gecomponeerd. De bekende Maistre Pierre (waarschijnlijk Pierre Vallée, die voor de groeibundel van 1557 een instructief voorwoord schreef) heeft gedaan wat hij kon. Met vreugde, liefde en muzikaliteit. Hoe weten we dat?

Bij alle onregelmatigheden in de teksten van Marot en Béza heeft hij zijn melodieën gewetensvol aangepast. En dat is na te gaan. Telkens wanneer een psalmwijs iets opvallends heeft (een syncope of accentverschuiving, een dubbele syncope, doorlopende regels of een lange noot die tegen onze ritmische haren instrijkt) geeft de oorspronkelijke Franse tekst de verklarende oplossing. Die tekst was voor de componist allesbeheersend; daar ging hij van uit. Hij verschaftte het woord de passende bedding, waarin aller geloofszang samenvloede. Deze werkwijze is in de Nederlandse berijming van Marnix gerespecteerd –

maar niet door Datheen, die hem 14 jaar voor was. Met Datheen is vier eeuwen lang de samenhang tussen woord en toon in onze psalmzang vergeten; en in de Interkerkelijke berijming, opgenomen in ons Liedboek, niet altijd gehonoreerd.

De noodoplossing

Maistre Pierre was dus niet klaar, toen Calvijn in 1562 de psalmbundel ging invoeren. Voelde Calvijn zijn einde naderen? Wilde hij daarom het werk forceren? Vermoedelijk wel, want in 1564 overleed hij en hij heeft nauwelijks de hele schat der psalmen horen zingen.

Kennelijk heeft de componist de opdracht gekregen: de laatste 26 psalmen maar op reeds bestaande psalmwijzen te noteren. Alle duplicaten zijn namelijk gedateerd op 1562. Zo komt het dat we de wijs van psalm 5 ook gebruiken voor psalm 64; dat we psalm 53 op de melodie van 14 zingen; dat we de wijs van psalm 24 voor nog drie andere psalmen gebruiken: 62, 95 en 111.

Deze noodoplossing, pas in 1562 gevonden, geldt ook voor psalm 100 die 'toevallig' evenveel lettergrepen telt als psalm 131 (en 142). Maar zijn de teksten van 14 en 53 vrijwel identiek – de teksten van psalm 131 (de nederige stem van het gespeende kind) en 142 (het klagend hulpgeroep) staan ver af van psalm 100, een *lofzang*, een 'vrolijk lofgedicht'. De noodoplossing van 1562 was geen oplossing; de nood bleef.

Calvijns geschenk

Het psalter-1562 is stellig een kostbaar geschenk. Calvijn schreef: Gode geen betere zang te kunnen wijden dan zijn eigen Woord. Hij achtte de psalmzang het 'gezongen gebed'. Hij wenste dat de gemeente deze zang 'poids et majesté' zou verlenen: gewicht en waardigheid. Zijn naaste medewerker, Béza, gaf in 1595 een bundeltje Schriftberijmingen uit onder de titel: 'De heilige gezangen'. Chr. Huygens, die in 1641 het pleit voerde voor het kerkorgel, voor orgelbegeleiding en voor koraalvoorspel, schreef dat dit voorspel „niet alleen de stemmen maar ook de harten zou voorbereiden voor d'aenstaende heilige woorden". En de 124 melodieën zijn van een zodanige hoge kwaliteit, dat ze volgens sommige geleerden de enige toonkunst vormen, die het calvinisme heeft voortgebracht.

Maar wat dit kostbare geschenk zo menselijk maakt is het aanklevend gebrek: de 26 ontbrekende melodieën.

En geen componist, die in 430 jaar kans zag dit gebrek te verhelpen, zonder het hoge niveau en de homogeniteit van ons psalter aan te tasten.

Dominee had gelijk

Psalm 100 is een uitbundige lofzang. Daarbij past majeure, grote terts, de juichtoon. En de phrygische melodie van psalm 131 is dubbel-mineur, klagend.

Dat de predikant naar een vrolijkere wijs omkeek is dus terecht; alleen was zijn keus niet best.

Had hij misschien het geheime spiekbrieftje geraadpleegd, dat vroeger (naar men zegt) onder predikanten circuleerde: een briefje met noodoplossingen voor moeilijke en/of onzinnige psalmwijzen, waarbij de resterende nood vaak groter was dan de oplossing?

Nee, dat had hij niet. Hij moet de 'Zangbundel' van Joh. de Heer hebben geraadpleegd.

Deze goede broeder gaf namelijk onder nr. 25 het zondagsschoollied 'Daar juicht een toon' en vermeldde onder nr. 26 de tekst van psalm 100, „op dezelfde wijs te zingen".

Joh. de Heer

Wat nu ook allemaal ten gunste van wijlen Joh. de Heer valt te zeggen, toch moet opgemerkt worden, dat deze het met de kwaliteit van zijn geleende resp. ontleende liederen even gemakkelijk nam als met de auteursrechten van zijn bronnen. In zijn eerste drukken liep hij wegens onvoldoende kennis van de harmonieleer tegen de lamp – in zijn latere bleek hij evenmin van de auteurswet op de hoogte te zijn.

Gewoonlijk wordt aangevoerd: dat hij een ongeletterd straatpubliek benaderde, dat hij de normen van Moody en Sankey toepaste en dat hij daarmee velen ten zegen was. Alles toegegeven. Maar kerkzang is iets anders dan straatzang. De Engelse evangelisten gingen soms zelfs bewust uit van straatliedjes, om een stukje evangelie te smokkelen; maar de kerk wordt verondersteld de melkkost te ontgroeien en naar vaste spijs te verlangen. En dan: is het lied voor ons goed genoeg – de vraag blijft, of het voor God de Heere goed genoeg is.

Een lofzang

Een psalm is een lied-bij-harpspel. De harp zit vertaald in het Nederlandse psalterium, een snaarinstrument. Vondel noemde zijn berijmingen 'Harpzangen' en dat is de beste vertaling van Psalm. In het Hebreeuws noemt men

een psalm een mizmoor, wat op harp-
zang neerkomt.

Maar psalm 100 is geen gewone psalm. Er staat boven 'een lofzang'. Dat woord is in het Hebreeuws 'sjier' en betekent: hymne, verheven lofgedicht, plechtige lofzang. Sommige psalmen (108 bv.) hebben *beide* woorden, hetgeen op onderscheid duidt. Dan moeten we mijns inziens voorzichtig zijn bij het kiezen van een alternatieve melodie. Wat plechtig, verheven, hymnaal is moet niet zonder feestkleed in Gods tegenwoordigheid verschijnen.

Hier een punt?

Hier zou een punt kunnen staan. Maar het euvel voornoemd houdt niet bij psalm 100 op. In dezelfde bundel geeft de samensteller psalm 146 op een vermoedelijk Engelse melodie, die (ook onder ons) nog altijd aanhang vindt. Nog een dezer dagen gaf 'Organist en Eredienst' het geval van een predikant, die psalm 146 opgaf „op de Engelse wijs”. De organist had verklaard, dat hij „niet in staat was” deze te spelen – maar de predikant zong de eerste regel voor en de kudde volgde de herder. Het is de bekende deun, die weliswaar in de vierkwartsmaat genoteerd staat, maar zelfs op christelijke scholen bij voorkeur in de driekwartsmaat wordt gewiegd – een aantal rusten ten spijt. Dit moest onder ons zo niet geschieden.

Een betere wijs voor psalm 100

Er bestaat een betere wijs voor psalm 100, en wel een die aan ons eigen psalter is ontleend. In Groot-Brittannië en de meeste Engels-zingende landen wordt de melodie van psalm 134 geleend, om aan ps. 100 de vreugde van een 'sjier' mee te geven. Daarmee blijven we op het hoge niveau van ons psalter, en blijven zelfs in de stijl van de noodoplossingen van 1562. Kortom we maken van de nood een deugd! *Dit hebben we dus in goed overleg maar gedaan.*

Jeanette Westerkamp-Stepeman

Post uit Rwanda

Een dief

Tussen de middag eten wij meestal buiten. Dat kan bijna het hele jaar door, hier in Rwanda. Buiten, op de veranda staat een tafel, naast een oude regenton met plantjes erop. Eerst stonden er altijd vijf krukjes onder die tafel, voor ons allemaal één, maar nu niet meer en ik zal jullie vertellen waarom niet.

Op een morgen werden we wakker, trokken de gordijnen open en ...hé... er waren twee krukjes weg, er stonden er nog maar drie. Gestolen! Er was iemand om ons huis komen sluipen om die krukjes weg te halen, wat een idee!! De volgende avond zetten we de overgebleven krukjes maar in de kamer. Maar na een week vergaten we het een keer, en die nacht verdwenen er weer twee krukjes. Je begrijpt dat we het ene krukje nu nooit meer vergeten. „Maar de tafel dan?” Ja dat vroegen wij ons ook af. Wat vervelend om zo'n hele tafel steeds binnen te zetten. We besloten maar af te wachten. Op een nacht (let op nu wordt het spannend) werd ik opeens wakker. Ik hoorde iets. „O help, de tafel” dacht ik meteen en sprong het bed uit. Sluip sluip op mijn blote voeten naar de kamer, daar gluurde ik door het spleetje tussen de gordijnen. De maan scheen, ik kon goed naar buiten kijken. Daar stond de tafel nog, maar er stonden allemaal plantjes op. Hoe kan dat nou, kwam er iemand plantjes brengen? Ach nee! Het waren de plantjes van de ton, iemand was de oude regenton, vol met gaten, aan het stelen. „Dick, riep ik Dick!! Kom gauw, een dief!!” Ik zag iemand om het hoekje van het huis verdwijnen en ik rende naar de deur aan de voorkant. Ik zou hem krijgen, die ellendige dief! Ik deed de deur open van het halletje waar de hond slaapt, die kwam meteen blij tevoorschijn. Wat zou ik die dief laten schrikken! Ik deed de deur open en deed een stap naar buiten. En daar... was de dief. We stonden elkaar heel even aan te kijken. En ik schrok verschrikkelijk. Waar denken jullie eigenlijk aan als je hoort over een dief, hoe ziet die eruit? Iemand met een gemeen gezicht, ja, groot, met een wapen misschien? Ik denk dat ik ook aan zoiets dacht. Maar daar, in het licht van de maan stond... een jongen. Een jongen op blote voeten, met een kapot hemd

aan en een rafelige broek, die me met grote angstige ogen aankeek. Het duurde maar heel even, toen was hij weg, door een gat in de heg gedoken. De hond rende naar buiten, maar niet achter de jongen aan, precies de andere kant op, maar ik was er opeens een beetje blij om. Daar stond Dick ook, die had gauw een broek en schoenen aangetrokken. „Waar, waar?!” riep hij en stormde naar buiten. „Daar, wees ik aarzelend, maar het is een jongen”. Dick holde het hek uit. Hij zag niemand. Toen kwam hij maar weer binnen en ik vertelde wat ik gezien had. Samen zetten we de plantjes weer op de ton en gingen naar bed.

Die nacht droomde ik van een oud huisje met arme mensen en een tafel met vier krukjes, en over een arme moeder die tegen haar jongen zegt: „Als we jou niet hadden, dan moesten we staan.”

Te huur

etagewoning in
Wapenveld
(6 juli – begin
augustus)

inlichtingen:
05206-79660

T. Hoekstra, Zwolle

Mystiek in de literatuur (3)

Kenmerken van de mystiek

In de middeleeuwse verhalen hoorden we van mensen die een heel bijzonder leven leidden. Ze lieten zich opsluiten in een kluis, ze ontzegden zich alle comfort, sommigen strooiden as over hun eten opdat het toch vooral maar niet lekker zou smaken, ze dwongen zich heel weinig te slapen, leden opzettelijk honger en dorst. Er waren er die zichzelf geselden tot ze er bij neer vielen, er zijn zelfs gevallen bekend van mensen die zich een hand of een arm afbonden waardoor ze vreselijk pijn leden en zichzelf verminkten. We kunnen dat allemaal samenvatten met één woord: *ascese*. Dat betekent: het zich opleggen van allerlei beperkingen, het zich onthouden van genot. Maar zoals we gezien hebben: er kunnen buitensporige dingen gebeuren.

De middeleeuwse vromen richtten hun gedachten dikwijls op één zaak: het lijden van de Here Jezus. Dit verschijnsel heet: meditatie. Het woord betekent weliswaar overdenking, maar bij mystiek is het vooral het nadenken over één zaak. Uiteraard kan dat ook iets anders zijn dan het lijden van Jezus. (Veel oosterse mystiek is juist op het tegengesteld van nadenken gericht: het uitschakelen van alle gedachten, niets meer denken.)

Onder invloed van grote lichamelijke uitputting en geestelijk over-spanning kon een toestand optreden die extase genoemd wordt, geestverrukking. Men hoorde goddelijke stemmen, zag visioenen, en gevoelde zich soms één met Christus; in het eigen lichaam konden de *stigmata* ontstaan, wonden zoals de Here Jezus gehad heeft. De rooms-katholiek had geleerd dat bij de mis het brood echt het lichaam van Christus werd. Sommige nonnen hielden de hostie dan ook zo lang mogelijk in hun mond, legden zich te bed en voelden zich geheel verenigd met Christus. Hun beschrijvingen grenzen soms aan het erotische.

Dat streven naar éénwording met het goddelijke is mystiek. Over de hele wereld en bij vrijwel alle godsdiensten is die mystiek te vinden. (Kortgeleden was voor de televisie nog een hindoe te zien die al jaren lang met zijn arm omhoog liep, de hand was afschuwelijk vergroeid.) En bij het boeddhisme, bij de islam, bij godsdiensten van 'primitieve' volkeren, overal komt mystiek voor. En overal zijn er die drie fasen.

Er worden wel eens andere namen gebruikt. Er is ook wel eens een nadere onderverdeling in de fasen. Niet alle mystiek is even buitensporig, maar toch, in wezen draait het altijd om: een zo sterk mogelijk contact met

het goddelijke, een streven naar éénwording. En altijd is er weer sprake van: *ascese*, meditatie en extase. Dat laatste is geen blijvende toestand, er treden sterke schommelingen op in de gemoedsgesteldheid.

Verder kunnen we bij mystiek nog twee kenmerken aanwijzen. Er is een duidelijk onderscheid tussen hen die ingewijd zijn en anderen die nog niet zo ver zijn gekomen. Het andere kenmerk is het aparte taalgebruik: een verzameling woorden en uitdrukkingen die vooral in die kring gangbaar zijn en die vaak ook alleen daar goed worden begrepen.

Ook in protestantse kringen

Het verschil tussen rooms en protestants is wel eens kleiner dan men denkt. In allerlei boeken met een roomse achtergrond komt het begrip 'versterving' voor. Dat is in wezen niets anders dan: *ascese*. Maar als we bij protestanten een levenshouding zien van 'raak niet, smaak niet en roer niet aan', dan hebben we met precies hetzelfde verschijnsel te maken. We zien ook dat sommigen altijd bezig zijn met de vraag: „Ben ik wel uitverkoren?” Ze tobben, ze piekeren, hun leven draait voortdurend om die vraag. Meditatie dus. Nee, geen rustig nadenken in een stil hoekje, maar soms in wanhoop en doodsnood over de vloer kruipen, schreiend, zwetend van angst. En dan hópen ze op een momentje van licht, een stem, een ingeving, die ze als een openbaring van de Here zien: extase. Ze mogen zeker zijn! Maar... dat duurt niet zo lang, een paar uur later kunnen ze weer diep in de put zitten. Hun ervaring, hun 'bevinding' geeft geen blijvende zekerheid, het was weer één van die 'uurtjes van korte duurtjes'. En dat hóort ook zo!

In bevindelijke kringen leest men nóg de 'oude schrijvers' uit het einde van de 17e en de eerste helft van de 18e eeuw: Comrie, Smijtegelt, Brakel, Schortinghuis. Er zijn nog veel meer, maar deze liggen op een stapel naast mijn bureau. En daar vind ik het allemaal. De ziel moet verenigd worden met God, maar de mens kent op zijn weg allerlei 'standen'. Er móeten momenten zijn waarop de ziel zich van God verlaten voelt. Ja, er kunnen wel eens goede tijden zijn, maar je moet ook regelmatig 'met een kapot schip voor de wal liggen'. Kan iemand niet getuigen dat er iets met hem 'gebeurd' is? Kan hij daar niet van spreken? Dan is hij nog nergens. Maar degene die wél ervaringen heeft, die kan het niet laten erover te praten. „Genade maakt de tong los.” Wat een voorrecht als je zo 'ingeleid' kunt praten! De anderen luisteren met eerbied (en een zekere

afgunst). U ziet: alle elementen van de mystiek hebt u hier bij elkaar, zelfs het aparte taalgebruik.

Het inwendige licht

Voor de lezers van Opbouw moet het wel een beetje interessant blijven. Daarom ga ik niet uitvoerig vertellen hoe de mystieke stromingen zich ontwikkeld hebben; u kunt dat in elk goed boek over kerkgeschiedenis vinden. Ik wil er alleen dit van zeggen: onder de scheidsmuren van de kerken lopen de verbindingsgangen van de mystiek. We zien dat bij voorbeeld bij het Piëtisme, de stroming die sterk de nadruk legt op persoonlijke vroomheid. Dat Piëtisme treffen we aan bij de Dopersen in de zestiende eeuw, maar even goed bij de Nadere Reformatie in de zeventiende eeuw. Met de uitlopers van die Nadere Reformatie hebben we nog steeds te maken, vooral in de zogenaamde 'zwarte-kousen-kerken'. Mystiek is in het algemeen een reactie op wat in de kerk gemist wordt. Als daar te veel vanuit het verstand wordt gepreekt, gaan de gelovigen het zoeken in kringen waar hun gevoelsmatige beleving tot uiting kan komen. Naast de officiële kerk ontstaan er dan kleine groepen waarbinnen de gelovigen van hart tot hart met elkaar kunnen spreken over hun zorgen, hun strijd en hun ervaringen. Daaruit kunnen dan wel weer allerlei grotere bewegingen groeien, maar de neiging het in kleine groepjes te zoeken blijft bestaan.

Eén van de gevaren in zulke groepen is dat goede leiding ontbreekt. Voor wetenschappelijke scholing is weinig waardering; er is een voorkeur voor eenvoudige stichtelijke lectuur, men neemt genoeg met een gebrekkige kennis en ziet eigen intuïtie aan voor leiding van Gods Geest. „De letter doodt, de Geest maakt levend!” Dat hoor je in mystieke kringen veel. Wat de mens nodig heeft, is 'inwendig licht'. Dit heeft geleid tot felle dweperij, zoals bij de Dopersen, maar in diezelfde kringen tot innige vroomheid en bewonderenswaardige geloofsmoed. Maar ook in kringen van mensen die gereformeerd willen heten, komen we dat tegen: mensen laten zich drijven op hun invallen en in hun geest wordt het een warboel. U kunt dat zien in het volgende fragment uit een roman van zo'n vijftig jaar geleden: 'Schapen zonder herder', door Rudolf van Reest.

— Van de week ben ik zo bepaald mogen worden bij dat versje: „En terstond eiste zij het hoofd van Johannes de Doper.” Ik mocht er zo uit leren dat Christus ook mijn hoofd is. En dan ging ik weer twijfelen: Zou het niet uit de duivel wezen? Ik had last met die

duivel en dat kon ook wel niet anders, want het bloed moet toch aan de posten van de deuren zitten en 't is al zo vaak door de oude man gezegd: „Wie nooit getwijfeld heeft, heeft ook nooit geloofd.”

Zonder aanvechting zal het niet gaan. En de duivel kan een mens vlak voor de hemelpoort brengen en als ik me nou toch eens wat toeëigende wat me niet toekomt, dat zal toch wat te zeggen wezen. Want 't moet toch verschrikkelijk wezen om met een ingebeelde hemel naar de hel te gaan! Maar toen kreeg ik die tekst weer: „Eis van Mij vrijmoedig!” Dat mocht ik nou zo in verband komen te brengen met dat woordje 'terstond' uit de tekst: „En zij eiste terstond het hoofd van Johannes de Doper.” En toen was ik weer zeker. Maar ja, voor hoe lang zal dat duren? Want het moet toch maar telkens een afgesneden zaak worden. En zo worstel je maar door. –

Uit dezelfde roman neem ik nog iets over. In het gezelschap wordt gesproken over de preek. Een jonge vrouw zegt schuchter dat ze er iets aan gehad heeft. Ze vond het zo mooi wat de dominee zei over de liefde van de Heiland. Maar anderen waarschuwen:

„Dat is nou het gevaar van zulk soort preken. De mens gaat er zich wat op toeëigenen. Je hoort in dat soort preken niet zo eens je naam noemen. Je vindt er geen onderscheidenlijke gestalten in; er wordt geen rekening gehouden met de weg, staat en toestand van de mens die op het pad gebracht is. Dat soort dominees komt altijd met 'geloof' en nog eens 'geloof' en ze zeggen altijd maar: „De Schrift zegt dit en de Schrift zegt dat”, en zo naaien ze maar valse oksels onder je ziel. Het is net als bij de duivel. Die zegt ook altijd maar: „Er staat geschreven”. Maar wat heeft een mens aan een dooie letter? Wanneer je geen geestelijke ogen krijgen moogt voor de zaak waar het om gaat, heb je eraf te blijven, anders wordt het gestolen goed dat voor de eeuwigheid niet gedijen kan. Er moet nou eenmaal geestelijk inwendig licht bijkomen. De wijsheid zal je er nooit belangen. De wijsheid zal tot dwaasheid moeten worden; de mens zal verstand van kermen gekregen moeten hebben, en zo lang als dat er niet is, heeft hij eraf te blijven. Dus niet is, blijf eraf hoor. Houw je geen gebroken bakken uit die geen water kunnen bevatten. Je komt er voor eeuwig bedrogen mee uit.”

U ziet: deze vorm van mystiek heeft een somber christendom voortgebracht.

De oude schrijvers die in deze kringen nog steeds geliefd zijn, hebben het zo niet bedoeld, maar ze hebben er wel schuld aan. Ze hebben te weinig de troost geboden van wat onze Heiland zelf heeft gezegd: „Komt allen tot Mij die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.”

Boekbespreking

M. de Jonge, Voorburg

Behouden troost (45 jaar Vrijmaking)

Inleiding

De auteur, ds. J.M. Goedhart, is gereformeerd predikant (vrijgemaakt) in Leek-Roden. Hij was 19 jaar toen de Vrijmaking plaats vond. Mede een goede reden – zegt hij – om nu ook nog de troost van Gods genadeverbond en het houvast daarvan door te geven aan hen, die thans tot deze leeftijdsgroep behoren en in een sterk gesecculariseerde tijd leven. Hij beschrijft in dit boekje van 144 bladzijden wat rondom 11 augustus 1944, de datum van de Vrijmaking, plaats vond en acht dit gebeuren voor het heden van het grootste belang; vandaar dat het bekendgemaakt moet worden, telkens weer. Om het kostbare van de Vrijmaking niet verloren te laten gaan. En opdat door jongeren onderkend wordt dat deze troost sindsdien behouden bleef (bijzonder in de vrijgemaakte kerken).

Geschiedschrijving

Nu is over de vrijmaking en wat in de jaren 1940/1950 in de Gereformeerde kerken plaats vond, vrij veel geschreven, zowel in periodieken als in boek/brochure-uitgaven. Van deze laatste noem ik o.a. die van ds. G. Janssen ('De feitelijke toedracht'); van ds. H. van Tongeren ('Bewaard bevel'); van dr. B. Jongeling ('Tussen twee reformaties'); van Joh. Lagendijk ('Jeruzalem of Babylon') en van prof. C. Veenhof ('Om de unica Sancta'), terwijl de kleine en duidelijke brochure van de Commissie voor contact en gespreking ('De Nederlands Gereformeerde kerken') niet over het hoofd gezien mag worden.

Een nieuw boek; gewenst/noodzakelijk?

Vorig jaar is veel aandacht gegeven aan de 100e geboortedag van prof.dr. K. Schilder. Het is te verstaan dat daarbij ook de geschiedenis van de vrijmaking naar voren kwam. Je constateert dan dat dit voor velen in de vrijgemaakte kerken en eveneens in ons 'kerkverband' onbekende kost is, zeker als we vragen stellen als 'op welke wijze heeft de HERE toen voor Zijn volk gezorgd?' of 'wat betekent dit nu voor ons in deze tijd?' of 'welke troost is in en door de vrijmaking behouden?'. Ook moet je bedenken dat

we ons momenteel op andere manier in de geschiedenis van 40-50 jaar verdiepen dan de ouderen onder ons dat toen beleefden. Er is dus veel voor te zeggen om nogmaals kennis te nemen van het vrijmakingsgebeuren.

Inhoud van het boek: waar gaat het over?

Ds. Goedhart beschrijft dat bondig en helder. Rond de eeuwwisseling – zo zegt hij – waren er in de verenigde Gereformeerde kerken verschillen van inzicht over de betekenis van de sacramenten. In de kerken uit de Afscheiding golden deze als teken en zegel van Gods beloften. De dopeling was in Gods Verbond opgenomen, ontving als zodanig Zijn beloften en zorg; de HERE vroeg van hem in Zijn wegen te wandelen (In alle verbonden zijn twee delen begrepen: belofte en eis).

In de kerken uit de Doleantie daarentegen leefde de overtuiging dat de sacramenten aanwezig geloof verzekerden. Weliswaar blijkt later dat niet alle gedoopten in Gods wegen wandelen, maar dat weet je niet van tevoren. Beschouw daarom dat zij, die afdwalen, nooit 'echt' gedoopt zijn. Tekenen en zegel is voor hen schijn geweest. Deze 'leer' is afkomstig van dr. A. Kuyper.

Om die tegenstellingen, die zich hoe langer hoe meer toespitsten, te overbruggen, werd in 1905 ter synode een uitspraak gedaan, die de vrede in de kerken moest bestendigen, die namelijk van de 'veronderstelde wedergeboorte'. Je bedient, ontvangt het sacrament, aannemende, veronderstellende, dat de dopeling wedergeboren is, dan wel zal worden. Daarmee verzwak je in feite wel de betekenis van Gods Verbond, van Zijn Openbaring in de Schriften.

Deze uitspraak gaf ruimte omdat ze niet bindend was, geen stuk van 'de leer'.

De twisten over deze zaak (want het liep dikwijls hoog op), zijn nimmer overwonnen. Ze kwamen in de 30-er jaren weer opnieuw in prediking en pers naar voren, waaruit bleek van hoe groot belang zij werden geacht te zijn. Het punt in kwestie is het echt-zijn van Gods Verbond, dat Zijn toezeggingen reëel zijn, maar dat dit Verbond door ongehoorzame bondelingen ook kan worden gebroken.

Je kunt ook zeggen: de ene groep (uit de Doleantie) construeerde het onderwerp zó dat verbond = verkiezing, terwijl de andere groep sprak van een echt-verbond, dat gave Gods is, maar dat de verantwoordelijkheid van de bondeling tot zijn recht doet komen.

Dat was het éne punt. Een tweede is: wat te doen als kerkelijke besluiten terzijde gelegd worden? De synode-1942 begon nl. met de uitspraak van de veronderstelde wedergeboorte en in de lijn van die van 1905. Maar ze ging verder en eiste dat de ambtsdragers niets zouden leren dat daarmee in

strijd was. Kon je dat niet beloven, wel dan moet je de consequenties dragen: in het ambt geschorst en bij volharding afgezet. Door wie? Wel, over het hoofd van kerkeraden heen door de synode. Die leek wel te moeten optreden als politieagent en opsporen of er een van de synode afwijkende leer werd verkondigd. Twee strijdpunten dus: leer en kerkregering.

Het doen van de synode-1939 (die zich continueerde tot in 1942) was zuiver synodocratisch, over-heersing van de kerken.

Het riep krachten van verzet op, die uiteindelijk resulteerden in een daad van vrijmaking. Met als doel binnen de Gereformeerde kerken te blijven, zonder aan de ontsparingen mee te doen. Maar nee, dat kon niet, zelfs in beroep te gaan hielp niet, en zo kwamen velen op 11 augustus 1944 in Den Haag bijeen voor overleg. Eigenlijk om te stellen: wij blijven vèr van die verkeerde besluiten wèg. Van die dag af waren er twee kerkformaties: de bestaande Gereformeerde kerk en de vrijgemaakte.

De auteur tekent scherp de betekenis van een en ander, ook voor het gewone gemeentelijke en persoonlijke leven. Hij laat zien hoe volgende synodes met de problematiek van de twee kerkformaties hebben geworsteld, maar niet tot een uitweg kwamen. De standpunten over en weer verhardden zich en geleidelijk aan vonden de vrijgemaakte kerken hun weg en plaats in de Nederlandse kerkelijke samenleving.

De troost van Gods verbond en de beloften, die Hij bij de doop geeft, zijn in die weg, zegt ds. Goedhart, behouden.

Voor zover ik kon nagaan is zijn beschrijving van de gebeurtenissen correct, niet partijdig. Om waardering voor uit te spreken. 't Is misschien wat flauw om er bij te zeggen: opmerkelijk dat hij die vrijmaking telkens met een hoofdletter aangeeft. Hij zet ze ook – en niet helemaal onterecht – in de lijn van de reformatie van de 16e eeuw, van afscheiding en doleantie.

Maar er is toch méér te zeggen?

Bij het lezen van deze publikatie komt de gedachte op: hoe is te verklaren dat in de gereformeerde kerken, die ná de vereniging van 1892 zo rijk zijn gezegend, in de 20er en 30er jaren twisten ontstonden, branden uitbraken? Daar handelt de auteur nauwelijks over. En ook niet over de volgende vraag: gegeven de ernstige bezwaren van hen, die zich vrijmaakten van synodale besluiten tegen het over-heersen van kerkeraden, hoe komt het dan dat binnen de vrijgemaakte kerken in de jaren 1967 e.v. gelijksoortige praktijken allerwege toegepast werden in het zg. wegroepings-kerkrecht? Ambtsdraggers, door de HERE aan zijn gemeenten gegeven, ze werden toen ook door

synodale besturen zo maar aan de kant gezet. Een bestuursmacht-van-boven-af greep de touwtjes.

Dat nu, wat in de vrijmaking in 1944 gebeurde en zich 25 jaar daarna herhaalde, heeft de schrijver bewust laten liggen. Waarom toch? Omdat hij op deze punten geen antwoord kan geven? Of wellicht omdat hij niet duidelijk kon of wil uitspreken dat de vrijgemaakte kerken 'boter op het hoofd hebben', kerkrechtelijk gezien. Ze zijn in '44 aan de strik ontkomen, maar hebben daarna zelf strikken gezet om hun broeders te vangen.

De gemeenten, synodaal gereformeerd, vrijgemaakt dan wel nederlands gereformeerd (en nog vele andere) zijn méér dan organisaties van gelijktenden. Ze zijn kerken, die hun Hoofd in de hemel hebben en hier op aarde in alles van Hem afhankelijk. Ze behoren niet in eigen kracht verder te gaan, maar hun kracht te zoeken bij hun Hoofd. De troost blijft behouden, als ze in dié wegen gaan. Laten ze dit na, zoeken ze 'eigen kerkelijke posities' sterk te maken, dan komt er niets van terecht. Dat geluid, dié tekening, had m.i. in het boek van ds. Goedhart niet mogen ontbreken.

Toch een aanbeveling?

De jongere generatie in de kerk moet haar geschiedenis kennen om in geloof haar plaats in de gemeente van Christus te kunnen innemen. Uit dien hoofde zou ik willen zeggen: lees dit boek, het kan je van dienst zijn. Maar ook: lees méér, verdiep je in wat er in de vorige eeuw gebeurde (afscheiding en doleantie), in het nieuwe leven, dat als een zegen van de HERE in de gereformeerde kerken opbloeide. En nog verder: hoe ná 1905 tot ver in de 20er jaren geleidelijk aan verstarring optrad, de wetenschap (bijzonder de theologische) macht over de gemeenten van de Heer ging uitoefenen, geloof verdrongen werd door dogma's, maar de HERE toch bleef omzien naar Zijn volk om het telkens weer uit te redden uit wat het echte leven belemmerde.

De leergeschiedenissen van '42 zijn een voorbeeld van die verstarring; de twisten op de synodevergaderingen zijn een middel in Gods hand geweest om Zijn volk in het leven te houden. Van Hem blijve onze verwachting. Wordt die niet erkend, dan kan kerkelijk en persoonlijk geloofsleven (naar de mens gesproken) vastlopen en wie kan dan nog redden? Blijft er dan nog sprake van een behouden troost? Als je goed luistert hoor je dan dat de schreeuw van velen, die onterecht zijn geschorst en afgezet, die troost overstemd. Ook in de vrijgemaakte kerken. Je bent huiverig om te zeggen: vergoten bloed roept nog steeds. Het gaat er ook niet in de eerste plaats om of wij die troost behouden (hoe zouden we?), maar dat *Hij*, onze Vader, die troost blijft geven aan een arm en ellendig volk, dat nederig Hem dient, al is dat

dan – voor ons – in een klein en zwak kerkverband. We blijven elkaar inscherpen uit te zien naar de troost, die behouden blijft in het leven van de toekomstige eeuw.

Uitgever Van den Berg te Kampen verzorgde het besproken boek op keurige manier. De prijs ervan is f 18,90.

O. Mooiweer, Enschede

Klank en weerklank

Dr. C. Trimp; KLANK EN WEERKLANK – Door prediking tot geloofservaring – Uitgave van de Vuurbaak te Barneveld – 192 pag. – f 24,75.

In konfrontatie met de christelijke gereformeerde kerken via allerlei samentredingen en voorts in verband met de opmars van evangelische groepen is het een uitstekend ding aandacht te besteden aan de betekenis van het Verbond en de inzet van de prediking. In de Afgescheiden kerken stond men een onderwerpelijke prediking voor waarin werd geappelleerd op gevoelens en ondervindingen. In dat opzicht wist men zich als Afgescheidenen erfgenamen van de Nadere Reformatie. In de dertiger jaren werd het wedergeboortebegrip van Abraham Kuiper niet alleen gepropageerd, maar ook steeds meer voorwerp van kritiek binnen de gereformeerde kerken in Nederland.

Dr. Trimp merkt op, dat er in de veertiger jaren (de tijd van de vrijmaking) in feite een konfrontatie met de Nadere Reformatie plaatsvond.

Overigens is door een sterke nadruk op het Verbond ten onrechte het gevoel en de geloofservaring weggeschoven. Die dienden eigenlijk in de verkondiging niet aan de orde te komen terwijl als het goed is, naar het woord van Trimp, „de hele preek in de toonsoort van de aanspraak staat”.

„Het gaat niet om de subjektieve inspraak in het hart of de objectieve uitspraak van de leer, maar om de aanspraak van de sprekende God in het Verbond” (a.w. p.23).

Het gaat mede om de reactie op de alomvattende prediking van Gods Verbond.

Daarin trillen allerlei emoties mee. Wij mogen en moeten God terugvinden in onszelf, in wat we doen en laten, in wat we bedenken en overleggen, in onze smart en onze blijdschap. Wij moeten niet bang zijn deze dingen in de prediking royaal aan de orde te stellen. De gereformeerde belijdenis gaat ons daarin vrijmoedig voor. Echte Verbondsprediking zal het menselijke gevoel, dat in dit leven onvolkomen blijven zal, vrijmaken voor de dienst aan de levende God. Daarmee verzinken we niet in diepte van het mysticisme, maar ervaren wij, dat het 'godsgeloof' een dochter is van het ware geloof en ten deel valt aan een

luisterend leven. In eigen kring bemerkt Dr. Trimp de vrees voor de inbreng van de geloofservaring in de prediking.

Het lijkt wel alsof jonge predikanten in de vrijgemaakte-gereformeerde kerken voor dergelijke dingen allergisch zijn. Ook heeft hij ontdekt, dat men in de verkondiging van het evangelie als Verbondsgebeuren zich overgeeft aan een nevenschikking van belofte en eis met op beide even sterke nadruk. Maar zo worden de hoorders moe en moedeloos gemaakt. En dat kan toch niet de bedoeling zijn?! De eis ontspringt aan de belofte. De auteur legt in dat kader sterke nadruk op de belofte in de zin van verkondiging van het evangelie van Christus. Aan de hand van de H. Cat. illustreert hij dan één en ander. Met alle begrip voor de bedoeling van de schrijver om de winst van de Vrijmaking veilig te stellen missen wij toereikend Schriftbewijs. Het gaat toch óók in de verkondiging om de belofte, die om vervulling roept. Daardoor komt dan de betrokkenheid op de laatste dingen duidelijk binnen het blikveld en krijgt zo een eigen inbreng en aksent.

Wij mogen voorts Wet en evangelie niet van elkaar scheiden. „Wie het evangelie vergeet, wordt een wetticist en pessimist. Wie de Wet verwaarloost, predikt een goedkope genade” (a.w. p.66). We hebben in de Wet te maken met onze God, die zijn liefde proklameert. Daarom en zó deprimeert de ontdekkende prediking van de Wet de NT-gemeente niet. De Wet is de leefregel van het geloof en van de bekering. Er is overigens niet alleen sprake van de stem van het evangelie, maar ook van de storende tegenstem van de aanvechting. Die stem kan uit allerlei hoeken komen. Toch onderstreept Dr. Trimp de onmisbaarheid en het nut van de aanvechtingen in het leven van een kind van God. Juist in de aanvechting bewijst het evangelie zijn unieke kracht. Het gaat daarbij om beproeving van Gods kant en verzoeking van satans kant. Maar in Christus zien wij als in een spiegel hoezeer God ons bemint. Dat mogen en moeten wij ook vasthouden als ons leven door de diepte gaat. Zondag 10 van de H. Cat. spreekt duidelijke taal hoewel velen vandaag menen met die belijdenis niet meer uit de voeten te kunnen. Is er dan sprake van een *lijdende* God in plaats van een *leidende* God?

Trimp geeft als antwoord op de moderne kritiek terecht aan, dat men de toorn van God over alle ongerechtigheid via een bepaald ontworpen Godsbeeld elimineert. Wie verder over God spreekt en Jezus erbuiten laat heeft het niet echt over *God*! Hij heeft zijn Zoon niet gespaard. Daarin heeft Hij zijn ongekunstelde liefde voor ons bewezen, metterdaad! We zien Gods VADERHAND alleen in ons leven als we Gods VADERHART kennen. Over Gods liefde gaat het ook in de Dordtse Leerregels. Trimp benadrukt terecht, dat de doelstelling naar DL I,12 van het voorgestelde onderzoek naar de

vruchten van de verkiezing niet is het bereiken van de geloofszekerheid, maar het peilen van de diepte van Gods liefde. Graag had ik gezien, dat hieraan de opmerking was toegevoegd, dat God uitverkiest, OPDAT wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht (Ef. 1:4). Dat is nl. het medicijn tegen een verkeerde verkiezingsidee. Aan het slot van zijn boek wijdt Trimp een hoofdstuk aan de evangelische beweging. Er dreigt tussen de kerk en genoemde beweging een polariserend proces te ontstaan. Hoe lossen wij dat op? Door te tonen, dat de reformatie van het leven hier beneden nooit eindigt, omdat het alles te maken heeft met onze dagelijkse bekering. Wij moeten door de praktijk van ons gereformeerde leven de evangelische reactie overbodig maken. Ik hoop van harte, dat de vrijgemaakte kerken zich door dit getuigenis van één van hun hoogleraren aangesproken voelen en dat de christelijke gereformeerden niet kritisch op een zinnetje afvliegen om eigen standpunt te bevestigen.

Laten wij *allen* (ook de nederlands gereformeerden dus) de inhoud van dit rijke boek, dat een schriftuurlijke gedrevenheid verraadt, tot ons laten doordringen! Al zullen de nederlands gereformeerden wel veel moeite hebben met de bewering van Dr. Trimp, dat de strijd van hem en zijn medestanders in de zestiger jaren gekenmerkt werd door verzet 'tegen anticonfessionele en independentistische strevingen'. Volgens ons was er toen veel meer aan de hand, om niet te zeggen aan de knikker.

Een synodalistische instelling heeft in die tijd independentisme gekweekt. Maar hiermee willen wij deze boekbespreking niet eindigen. Wij hebben grote waardering voor dit werk van Trimp. Het reikt ons materiaal aan waarmee wij verder kunnen in het gesprek over de inhoud en de opzet van de prediking en de plaats die daarin moet worden ingeruimd voor de geloofservaring. Daarom heel hartelijk aanbevolen!!

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Sekten en stromingen in de Islam
recensie: 'Sekten en Stromingen in de Islam', uitgave Stichting Evangelie en Moslims. 28 pp.

Stichting 'Evangelie en Moslims', gevestigd in Amersfoort, heeft zich in brede lagen van de Reformatorische gezindte een uitstekende reputatie verworven. Dat komt niet het minst door de vele trainings- en toerustingsavonden en -conferenties die door de Stichting zijn belegd. Zelf ben ik daar geregeld bij aanwezig geweest en altijd tot mijn winst!

Sinds enige tijd verschijnen er deeltjes in een brochurereeks, die de Stichting uitgeeft. Het meest recente deeltje, al

weer nr. zes, gaat over de diverse stromingen die binnen de Islam bestaan. Het is, net als de voorgaande publikaties, een nuttig boekje, waar een schat aan informatie in te vinden is, zeker als men let op de betrekkelijk geringe omvang van de brochure. Wat komt aan de orde? In vogelvucht vermeld, zijn dat:

- de eenheid die Moslims steeds pretenderen te hebben en de kanttekeningen die je bij die claim kunt maken
- de geschiedenis van de Islam als godsdienst
- de Soennieten, die bijna 90% van alle moslims uitmaken
- de Shi'ieten, de grootste minderheid, met diverse onderstromingen
- kleinere groepen als de Isma'iliëten, Alawieten, Soefi's, Ahmadiyya's en Bahai's.
- een literatuurlijstje

Als ik kritiek moet oefenen, zou het zijn dat elk van de groeperingen die de revue passeren meer en diepgaander aandacht verdienen dan hier in beperkt bestek gebeuren kan. Vooral bij 'ketterse' bewegingen als de Soefi's, Ahmadiyya's en Bahai's zou m.i. meer informatie op zijn plaats zijn. Dat neemt echter niet weg dat ik in ons taalgebied geen enkele andere publicatie ken, die zo overzichtelijk, zo beknopt en voor zo weinig geld ons informeert. En waarin je steeds zo duidelijk een principieel-christelijke belijndheid aantreft. Dat geldt voor dit en voor de voorgaande deeltjes, die ik, dat hebt u al wel begrepen, ook van harte bij u aanbeveel. De andere deeltjes hebben als titel: 1. Kennismaking met de Islam. 2. Cultuur van Moslimmigranten. 3. Getuigen onder Moslims. 4. De Koran en 5. Moslimvrouwen in Nederland.

Ze zijn te bestellen via het kantoor van de Stichting: Johan van Oldenbarneveldtlaan 10, 3818 HB Amersfoort. Tel. 033-611949. (U hoort dan vermoedelijk iemand die zegt „Inwendige Zending en Echo”, maar u bent echt op het goede adres.)

Vraagt u eventueel ook een brochure aan met ander materiaal dat men voor u beschikbaar heeft. Het loont de moeite!

M.R. van den Berg, Utrecht

Vreemdelingen en bijwoners (Lev. 25:23)

Droom

Hoewel ik geen Martin Luther King ben, had ik toch een droom. Ik droomde dat ik sliep. Nu is dat natuurlijk niet wereldschokkend, want slapen doe ik elke nacht en dat zonder hulpmiddelen. Maar het vreemde was dat ik mezelf kon zien. Ik zag iemand die lag te slapen. En toen ik wat dichterbij kwam, herkende ik mezelf. Merkwaardig genoeg ervoer ik dat helemaal niet als vreemd. Ik vond het normaal en vanzelfsprekend. Aanvankelijk keek ik met een zekere vertederding naar mezelf, zoals een vader kan kijken naar zijn slapende kind.

Moet je zien, dacht ik glimlachend, wat lig ik daar onbekommerd en ontspannen en zo onschuldig. Wat lief! Dat trof me wel als vreemd. Want onschuldig en lief had ik mezelf nog nooit gevonden. En er was nog iets waar ik van opkeek: ik lag niet in een bed, maar ergens in de open lucht, op de grond, in het gras. En het was midden op de dag. De zon stond hoog aan de hemel.

Ja, dat was vreemd. Want ik heb nooit begrepen dat mensen het aantrekkelijk kunnen vinden in het gras te gaan liggen, laat staan erin te gaan slapen. Bovendien ben ik nooit een zonanbidder geweest. Sommige mensen noemen de zon hun broeder, maar zelf vind ik hem een koperen ploert die ik, als het even kan, uit de weg ga. En daar lag ik nota bene in de zon te bakken. Vreemd.

Nu was dat nog tot daar aan toe. Maar er begon ook iets van irritatie bij me op te komen.

Wat ligt daar zomaar midden op de dag je kostbare tijd te verlummelen, dacht ik verontwaardigd. Dat is niet in de haak, jochie.

Mijn aandacht werd getrokken door een tiental zalmkleurige, flamingo-achtige vogels. Op hun felrode stelpten stapten ze parmantig mijn blikveld binnen. Nieuwsgierig keken ze naar mijn slapende alter-ego, maar ze werden er kennelijk niet door verontrust. Op hetzelfde ogenblik slenterde een zwarte panter het beeld in. Hij bleef bij me staan, gaf met zijn tong een liefkozende lik over mijn voorhoofd en liep toen weer verder. De flamingo's dartaelden klapwiekend om hem heen alsof ze met hem wilden spelen en een van hen sprong op zijn rug. De panter gooide zijn kop in de nek en ik hoorde hem diep en gorgelend lachen. Waar ben ik hier? vroeg ik me verbaasd af.

Maar toen ik weer naar mezelf in het gras keek, kroop de irritatie weer in me omhoog, omdat ik het geen stijl

van mezelf vond dat ik niets nuttigs deed.

Ik stond op het punt naar mezelf toe te lopen en mezelf wakker te schudden, toen ik een blinkende gestalte zag naderen. Ik kan Hem niet beschrijven, maar ik wist onmiddellijk dat het God was. Daar kun je je niet in vergissen. Daar heb je het gegooi in de glazen, dacht ik angstig. Nu word ik gestraft vanwege mijn luiheid.

Ik maakte mezelf zo klein mogelijk en durfde nauwelijks te kijken. God liep naar me toe, raakte me aan en zei: Opstaan Meint, Ik heb een karweitje voor je.

Ik zag dat ik wakker werd en overeind kwam. En toen kon ik mijn ogen bijna niet geloven. God bleek helemaal niet kwaad te zijn. En ik was niet bang voor Hem. Ontspannen stond ik daar met Hem te praten en te overleggen. God legde zijn hand op mijn schouder. En ik zag duidelijk dat mijn gezicht straalde van blijdschap.

Ik kreeg een brok in mijn keel en er sprongen tranen in mijn ogen.

Daar heb ik nu altijd naar verlangd, dacht ik, om op die manier met God om te kunnen gaan, zo zonder vrees, zo vrouwelijk.

Ik dronk het tafereel in en voelde me helemaal warm worden van binnen, vervuld van een grenzeloze liefde. „Koffie”, zei een stem vlak bij mijn oor.

Met een ruk schrok ik wakker in mijn stoel waarin ik had zitten slapen. Mijn vrouw zette een kop koffie voor mij neer. De televisie stond aan, afgestemd op een actualiteitenprogramma. Ik zag beelden van watervogels die voor hun leven vochten in een dikke oliebrij en van rivieren vol dode vissen. Ik hoorde een man praten over de aantasting van de ozonlaag en over het broeikas-effect. Een ander sprak over de zure regen en de vervuiling van het grondwater. En toen zag ik weer beelden van verwoeste huizen, van bebloede mensen die uit het puin gehaald werden en van verkoolde lijken van vrouwen en kinderen. Ik hoor hier niet, dacht ik verward. Niet in deze wereld. Dit is mijn thuis niet. Ik hoor ergens anders. Hier ben ik vreemd, een vreemdeling en bijwoner.

Troost

Een vreemdeling. Is dat niet wat iedereen voelt als hij geconfronteerd wordt met al die verschrikkingen die vandaag ons welzijn en ons leven bedreigen? Komt dan bij iedereen niet het besef op dat dit niet de wereld is die we zoeken? En zegt de bijbel dat ook niet? Allerlei bijbelwoorden gaan bij ons resoneren. We hebben hier geen

blijvende stad, maar we zoeken de toekomstige. We trekken hier door de woestijn, op weg naar het beloofde land. We zijn hier vreemdelingen en bijwoners, vreemdelingen in de verstrooiing.

Ja, dat zegt de bijbel. En als ons leven bedreigd wordt of in de knel komt, is het ook heel normaal en volkomen legitiem dat die bijbelse noties zich aan ons opdringen en ons troosten. Daar zijn ze ook voor gegeven. We mogen hier dan in de verstrooiing zijn, maar dat is niet onze bestemming. Er is een toekomst. Een toekomst waarin de vreemdelingschap is vergeten, waarin het leven gaaf en ongeschonden zal zijn, waarin God ons tegen zich aan zal trekken en met zijn zakdoek de tranen van ons gezicht zal vegen. Een toekomst waarin heel de schepping genezen zal zijn.

Dat wil de bijbelse notie dat we vreemdelingen op aarde zijn, ons zeggen. Maar ze wil ons niet zeggen, dat we de zaak hier dus wel blauw-blauw kunnen laten. Ze wil niet zeggen, dat we onze handen maar van de wereld moeten aftrekken, ons met een boekje in een hoekje moeten afzonderen en daar maar passief moeten wachten tot God er iets aan doet.

Helaas is en wordt toch vaak die conclusie getrokken. Dan laat men Gods water – en onze olie zou je eraan toe willen voegen – maar over Gods akker lopen. Want, zegt men, hier beneden is het niet. Wat hier beneden gebeurt, is niet wezenlijk. Daar hoeft je je niet mee bezig te houden.

Lev. 25:23 laat duidelijk zien dat die houding niet bijbels is. Het land is van Mij, zegt de HERE daar. Het land Kanaän was Gods eigendom. De Israëlieten mochten erop wonen, niet als eigenaars van de grond, maar als vreemdelingen en bijwoners bij Jahwe.

Vreemdeling

Het woord 'vreemdeling' had bij Israël een speciale betekenis. Een buitenlander die op doorreis of voor een korte tijd in het land verbleef en die wij zonder meer een vreemdeling zouden noemen, werd bij Israël niet als vreemdeling getypeerd. Als vreemdelingen golden alleen die buitenlanders die zich metterwoon in het land gevestigd hadden.

Abraham was zo'n vreemdeling in Kanaän. Ik ben een vreemdeling en bijwoner bij u, zegt hij tot de Hethieten (Gen. 23:4). En zo was ook Israël een vreemdeling in Egypte. Ze waren daar niet voor een kort bezoek, maar ze woonden er. Ze hadden zich daar gevestigd.

Het voorbeeld van Israël maakt met-

een duidelijk, dat een vreemdeling geen recht kon laten gelden. Vreemdelingen waren volledig afhankelijk van de welwillendheid van de bewoners van het land waar ze verbleven. Er waren geen wetten die hen beschermen en waarop ze zich konden beroepen. De welwillendheid van de bewoners kon plotseling omslaan. Israël heeft dat in Egypte aan den lijve ondervonden. Dat was de algemene situatie in het oude Oosten.

Maar in de mozaïsche wetten is er een begin te vinden van een vreemdelingenrecht. Daar wordt bijvoorbeeld uitdrukkelijk en bij herhaling bepaald, dat vreemdelingen niet mogen worden verdrukt en dat men hen zelfs moet liefhebben als zichzelf (Ex. 23:9; Lev. 19:33, 34; Deut. 10:18, 19).

Daar moeten we dus aan denken als de HERE tot de Israëlieten zegt: jullie zijn vreemdelingen en bijwoners bij Mij. Dat wil zeggen: Israël kan geen recht op het land laten gelden. Het kan het land niet in eigendom hebben, maar mag er wel wonen en er Jahwe's welwillendheid en bescherming genieten. Ze zijn geen eigenaars maar vruchtgebruikers. Ze hebben het land om zo te zeggen te leen.

Als je ergens geen eigenaar van bent, kun je er niet zomaar alles mee doen wat je zelf wilt. In mijn eigen boeken kan ik net zoveel krassen en strepen zetten als ik zelf wil. Maar als ik een boek van iemand geleend heb, kan ik me dat niet veroorloven.

Niet iedereen heeft overigens die instelling. Soms wordt er met geleend goed heel ruw en ruig omgesprongen. En als je daar dan een aanmerking op maakt, krijg je soms te horen: Waarom zouden we er zuinig op moeten zijn? Het is toch niet van onszelf! Het is maar van een ander!

Dan zijn de dingen op hun kop gezet en doet men alsof men eigenaar is van geleend goed.

Sabbatsjaar

Zo mocht Israël niet omgaan met het land Kanaän. En in zijn wetgeving heeft de HERE dat zijn volk nadrukkelijk op het hart gebonden. In Lev. 25 wordt dat op diverse punten uitgewerkt met betrekking tot het sabbatsjaar en het jubeljaar.

Elk zevende jaar was een sabbatsjaar. Dan moest het land een vol jaar rust krijgen en mocht er niet worden gezaaid en geoogst. Landbouwdeskundigen zeggen dat deze bepaling van groot belang was ter voorkoming van uitputting van de bodem. Dat was natuurlijk niet de enige betekenis van deze bepaling, maar het was er wel een belangrijk aspect van. En daar willen we hier even aandacht aan geven.

Het sabbatsjaar verhinderde het plegen van rooibouw op de bodem. Een mens neigt er telkens weer toe rooibouw te plegen op zichzelf, op zijn naaste en op de schepping. De sabbatswetgeving in Israël wilde zowel door middel van de wekelijkse sabbat als door middel van het sabbatsjaar

het verschijnsel van de rooibouw uitbannen door rust voor te schrijven. Rooibouw plegen, dat wil zeggen zonder ophouden en met alle geweld uit iets willen halen wat erin zit, legt de levensbronnen droog. Het put de levensvoorwaarden uit en heeft een vernietigend effect. Rooibouw plegen lijkt aanvankelijk een enorm rendement op te leveren, maar het uiteindelijke resultaat is de totale ineenstorting van het bestaan. Dat geldt op alle niveaus.

In de eerste plaats is het van toepassing op het individuele vlak. Wie rooibouw pleegt op zijn lichaam, moet dat uiteindelijk bezuren. De sabbatdag was Gods geneesmiddel tegen persoonlijke uitputting. Alleen wie het aandurft op gezette tijden onder de dwang van het winst maken weg te kruipen en languit in het gras te gaan liggen, kan blijven functioneren.

Het geldt ook in de maatschappij. Wie zijn werknemers maar blijft opjagen in de jacht naar rendement, zal uiteindelijk ondervinden dat de akker uitgeput is en niets meer oplevert. Een van de ziekteverschijnselen van onze tijd is stress. Dat heeft alles te maken met een onopzettelijk voortjakkeren en opgejaagd worden. Stress is verwaarloosde sabbatsrust.

Tenslotte geldt het ook ten aanzien van de schepping. In alle verschijnselen van de milieucrisis worden we geconfronteerd met de gevolgen van het rooibouw plegen op de schepping, van de ongebreidelde zucht om zo mogelijk nog meer uit de schepping te halen dan erin zit. Die hebzucht, dat steeds maar meer willen hebben, dat aanvankelijk zoveel leek op te leveren en de poorten van het paradijs leek te openen, slaapt in haar kielzog milieuarmpen met zich mee en verstoort de schepping. Het sabbatsjaar zette een grens aan de hebzucht. Het negeren van die grens brengt ons niet in luilekkerland, maar confronteert ons met een apocalyptische bedreiging van ons bestaan en met beelden van met olie bedekte vogels in doodsnood.

Jubeljaar

Aan die hebzucht wordt ook een grens gesteld door Gods wetgeving met betrekking tot het jubeljaar. De bedoeling van het jubeljaar was te voorkomen dat er een klein aantal grootgrondbezitters zou komen, dat in zijn landhonger akker aan akker trok en zo steeds meer grond in bezit kreeg, met het gevolg dat de rest van het volk verarmde. In de landen rondom Israël was dat het gangbare patroon. Daar vond je een klein aantal exorbitant rijken en een grote massa arme sloebbers. Bij Israël wilde de HERE dat voorkomen, want een dergelijke gang van zaken betekende immers de verwoesting van het welzijn van de grote massa.

Ook deze les van het jubeljaar is vandaag op grote schaal vergeten. In de economie is er een tendens dat de grote giganten steeds groter worden door de kleineren op te slokken en van

de markt te duwen. Dat gaat vierkant tegen de geest van het jubeljaar in. De gulzigheid van het steeds meer willen hebben en steeds grotere winsten te willen maken, is de negatie van de spits van het jubeljaar.

Ook in de internationale verhoudingen is dit van toepassing. Oorlogen komen maar al te vaak voort uit die hebzucht, uit een landhonger die het ene gebied na het andere wil opslokken. Ook de Golfoorlog heeft daar alles mee te maken. Nooit genoeg hebben is weigeren vreemdeling en bijwoner te willen zijn bij de HERE. Het is weigeren te erkennen dat het land van Hem is. Het zou natuurlijk heel goedkoop zijn nu met de beschuldigende vinger te gaan wijzen naar bepaalde takken van de industrie, kapitalisme, bankwezen, militarisme en dergelijke. Het zou niet alleen goedkoop zijn maar ook duidelijk maken dat we zelf nog niet geraakt zijn door wat de HERE ons te zeggen heeft in Lev. 25. Wie hebzucht alleen maar bij anderen ziet, heeft het evangelie nog niet verstaan. We hebben allemaal de neiging om te vergeten dat we vreemdelingen en bijwoners zijn bij Jahwe. De aarde is van Hem. Maar wij wanen ons allemaal eigenaars. We denken allemaal dat we met de dingen die God ons ten gebuik geeft, met zijn schepping, maar kunnen doen wat wij willen. God heeft ons de schepping gegeven als een boek waarin we al lezend zijn grootheid leren kennen. Maar wij doen vaak alsof dat boek van ons is en maken er vaker krassen in en scheuren er vaker bladzijden uit dan dat we erin lezen. Zolang we daar geen oog voor hebben en het onderricht van het sabbatsjaar en het jubeljaar niet in ons eigen leven willen toepassen, hebben we ook geen toekomst. Lev. 25:18, 19 laat dat duidelijk zien. Als jullie mijn inzettingen naleven, dan zullen jullie veilig wonen en zal het land volop vruchten geven. De HERE legt een onmiskenbare relatie tussen het floreren van de schepping en van ons leven en het inachtnemen van zijn richtlijnen. Verwaarlozing van die richtlijnen leidt onvermijdelijk tot verstoring van het leven. De milieucrisis kan alleen maar in de goede gesteldheid worden aangepakt, als ieder van ons op zijn eigen plaats meer en meer leert vreemdeling en bijwoner bij de HERE te zijn. Er is er Eén geweest die zich geen moment door hebzucht heeft laten leiden. Christus heeft zijn goddelijke luister niet gretig naar zich toe gegrapt maar heeft zichzelf helemaal leeggemaakt (Fil. 2:6,7). Hoewel Hij eigenaar van alles was, werd Hij zozeer vreemdeling dat Hij nog geen plek had om zijn hoofd neer te leggen (Matth. 8:20) en van alles afstand deed, zelfs van zijn leven. Dat opende voor ons de toekomst. Een toekomst waarvan we nu al mogen dromen.

Over de toeëigening des heils

Het is al weer enkele jaren geleden dat we onderstaand artikel tegenkwamen in het weekblad: „DE REFORMATIE". Het leek ons goed dit artikel thans in 'OPBOUW' te plaatsen in verband met de actuele discussie over de toeëigening van het heil.

Toezegging en toeëigening zijn te onderscheiden

Graag geven wij plaats aan de volgende parafrase van K. Schilders *Schriftoverdenking* Toezegging en toe-eigening zijn te onderscheiden' uit 'De Reformatie' van 10 augustus 1945, zie 'Verzamelde werken' afdeling II, *Schriftoverdenkingen*, Deel III, Goes 1958, p. 24-27.

Uit de lezerskring was ons plaatsing van Schilders *Schriftoverdenking* uit 1945 gevraagd. Mej. Bouwina van Bruggen uit Groningen zond ons een duidelijke parafraserende versie van dit artikel toe, waarvoor wij haar hartelijk dankzeggen.

... om U dit land in bezit te geven. Gen. 15 : 7.

... het vierde geslacht zal echter hierheen wederkeren. Gen. 15 : 16.

Het beloofde land

Die uitdrukking kennen we allemaal wel. Het land Kanaän werd aan Abraham beloofd door God, de God die spreekt en het is er, die gebiedt en het staat er. Door God, die eigenaar is van alles, dus ook van de hele aarde en dus ook van dat stuk land aan de Middellandse Zee, dat stuk land wat daar ligt tussen die twee grote rivieren, de Nijl en de Eufraat. Als God dit stuk land aan Abraham belooft en het hem in de belofte al geeft, dan is het Abrahams goed recht om te verklaren: dit land is nu van mij. Dat moet hij zelfs zeggen, want God wil dat je Zijn belofte gelooft. En Abraham had immers die belofte („Ik geef u dit land") van God ontvangen. Als vader van de gelovigen heeft hij deze belofte gekregen. En sinds hij die belofte kreeg, 'heeft' hij het land 'in Christus'. God had dit

land nodig om er de kerk te laten wonen. En daardoor zou ook de plaats worden klaargemaakt voor de kribbe en het kruis. En Abraham heeft geloofd dat het voor hem en zijn zaad was. Abrahams geloof is hem tot gerechtigheid gerekend. Dat geloof, waardoor hij kon zeggen: dit land behoort tot alles wat wij, ik en mijn zaad, 'hebben in Christus'. Maar alles wat wij 'in Christus hebben', wat ons beloofd en toegezegd is door God, dat moet nog ons reële eigendom worden. Wie zet nu voor ons die 'beloften' om in 'werkelijkheid', zodat we kunnen zeggen: kijk, dit en dat heb ik nu, bezit ik echt? Wel, dat wil de Heilige Geest doen. Alles wat wij in Christus hebben, wil Hij ons toe-eigenen. Zo staat het ook in het formulier om de Heilige Doop te bedienen: ... En als wij worden gedoopt in de naam van de Heilige Geest, dan verzekert de Heilige Geest ons door dit heilig Sacrament... dat Hij ons wil toe-eigenen alles wat wij in Christus hebben, nl. de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven... Je kunt het ook zó zeggen: Alles wat God ons in Christus heeft beloofd, wordt ons concrete eigendom door het werk van de Heilige Geest. Hoe de Heilige Geest dat doet? Door het geloof. Ons geloof dat ons deel moet worden tijdens ons leven, in de tijd der rechtvaardigmaking.

vakantie vieren vrienden maken christen zijn

Trekkend van hut naar hut in de Oostenrijkse Alpen, een sfeervol terrasje aan een fotogenieke, zonovergoten Griekse baai. Uitwaaien op het Zeenwse strand, de wind

Foto's: George Burggraaff b.f.n.

in de zeilen op de Friese meren. Kamperen met de Kranse slag, 'off the road' in de Marokkaanse Atlas. Gastvrij onthaal in Oost-Europa, met een mountainbike door de Dordogne. Op de tandem door Drente, 'wild water'-varen in de Duitse Eifel. Waar je ook van houdt, er is altijd wel een Aktieve Vakantie die bij jou past. Wanneer je bovendien weet dat een Aktieve Vakantie bij uitstek de plek is om nieuwe vrienden te maken en dat in een Aktieve Vakantie samen de tijd nemen voor bijvoorbeeld een bijbeloverdenking of een gesprek over geloofsvragen een belangrijke plaats inneemt, dan weet je waarom een Aktieve Vakantie 'meer dan gewoon weg' is!

**aktieve vakanties
meer dan gewoon weg**

Vraag gratis de uitgebreide brochure *Aktieve Vakanties 1991* aan.

Naam: _____ m/v

Adres: _____ tel: _____

Postcode en plaats: _____

Opsturen naar: Aktieve Vakanties, postbus 190,
3370 AD Hardinxveld-Giessendam (01846-17855).
Aktieve Vakanties is een onderdeel van Youth for
Christ-Nederland.

Maar hoe verkrijgen wij dan dat geloof? Dat doet de Heilige Geest door het Woord. Door de bediening, de verkondiging van het Woord van God. De Heilige Geest moet dus ook aan Abraham het beloofde land nog toe-eigenen. Hij zal dit doen door de weg vrij te maken voor het Woord. Als dát een keer wordt uitgezonden in de wereld, dan wordt het een mes dat naar twee kanten snijdt!

Dat Woord zal Abrahams kinderen onder het Verbond brengen. En dat Woord zal onder die Verbondskinderen schifting brengen: voor de een zal dat Woord een geur ten leven worden, voor de ander een geur ten dode. Ook buiten het Verbond, in de wereld zal dat Woord werken: het zal de oppositie van Egypte bewerken en de tegenwerking van de Amorietenvolken oproepen, en zo zal de maat van hun ongerechtigheid vol worden (Gen. 15 : 16). En pas als dát gebeurd is zal Abraham dit land in bezit krijgen. Abraham, dat is zijn kinderen die het geloof bewaarden. Die niet behoren tot het merendeel van het volk, dat in de woestijn werd neergeslagen, en waar God geen welbehagen in had. Het zal nog ruim vier eeuwen duren voordat Abrahams zaad dit land echt in handen krijgt. Reken maar ongeveer 'een eeuw' voor 'een geslacht', dan zal pas de vierde generatie terugkeren uit de slavernij, die eerst nog komt in Egypte.

En na die vier eeuwen, dan vallen Jericho's muren door het geloof. Door het geloof dat de Heilige Geest werkt. Door dat geloof geeft Hij de kerk de sleutelpositie van Kanaän – de stad Jericho – in handen. Door dat geloof zal de Heilige Geest van Abraham, aan het gelovige volk, aan zijn gelovig nageslacht, toe-eigenen wat zij 'in Christus' al hadden: dit land. De tijd die ligt tussen de toezegging en de toe-eigening is lang: ruw geschat ruim 400 jaar. In die lange tijd zal Abrahams geslacht weer uit het land trekken. Abraham zal in die tijd een paar meter van zijn eigen land moeten kopen. Zijn *bezit*, zijn land, zal *bezet* bezit zijn, en de Amoriet en de Egyptenaar zullen zijn kinderen onderdrukken.

Bezit Abraham het land? Jazeker. Maar de Amoriet bezet het land! Totdat de maat van hun zonden vol is. En tot zolang woont Abraham, en woont de kerk in bezet gebied.

Zo wonen wij vandaag ook in bezet gebied, ongeacht elke oorlogsverklaring of vredesovereenkomst.

De schrift zegt ons: alles is van u. De nieuwe aarde – dat is de oude, maar dan vernieuwd – is van ons. Maar al veel meer dan 400 jaar heeft de antichristelijke macht deze aarde bezet gehouden. En dat zal doorgaan tot hun zondemaat vol is. Zó lang. En al die tijd zullen wij vreemdelingen en pelgrims zijn.

Ons 'hebben in rechten' zal in de 'feiten van elke dag' geen bewijs vinden. Integendeel! Merk je ooit dat wij deze aarde bezitten? Het lijkt er immers niet

op! Net zo min als het erop leek dat die Joden-slaven in Egypte het land Kanaän bezaten. Wij zijn nog altijd in dezelfde positie als de kinderen van vader Abraham.

Eigenlijk vanzelfsprekend. Wij zijn immers zijn kinderen!

Uit dit voorbeeld kunnen we heel goed zien dat er verschil is tussen de toezegging en de toe-eigening. Tussen belofte en de feitelijke vervulling van die belofte.

Er is tweërlei *schenking*: een schenking in belofte en een schenking in vervulling van die belofte.

Zo is er ook een tweërlei *hebben*: een hebben in toezegging en een hebben in toe-eigening van het toegezegde.

Dat moet de kinderen van Abraham goed duidelijk zijn, steeds als zij door de doop verklaard worden tot kinderen van Abraham. (zie ook 1 Petr. 3).

De kinderen van Abraham, de kerk, heeft in Christus goederen. Zij heeft ze in schenking der belofte. Dat geeft de vaders goede moed en ook het recht om te zingen:

zij hebben de zaligheid of
zij hebben het eeuwige leven of ook
zij hebben het koninkrijk der hemelen
zij hebben de rechtvaardiging, de
heiliging, de heerlijkmaking.

Maar dit hebben is wel: hebben in de toezegging.

De Heilige Geest is aan de kinderen, net als aan de volwassenen, toegezegd. Zij hebben die Geest dus in de eerste schenking: in de schenking der belofte. Maar daarom kun je nog niet zeggen: ze hebben nu die Geest ook al ontvangen in de tweede schenking, dus in de schenking der toe-eigening. Ze zijn nog niet *wedergeboren*! Dat te beweren zou even dwaas zijn als te zeggen van Abraham: hij heeft Kanaän in schenking der belofte, dus heeft hij het al in handen. Alsof toezegging en toe-eigening hetzelfde zou zijn!

Je kunt ook niet zeggen dat de kinderen, die de Geest in belofte ontvangen hebben nu behandeld moeten worden alsof ze al wedergeboren zouden zijn. Dus alsof ze de Geest al in tweede schenking, de schenking der toe-eigening ontvangen zouden hebben. Dat zou weer even dwaas zijn als te beweren dat Abraham en zijn zaad het land Kanaän tijdens de bewuste 400 jaar niet alleen in bezit had (door de belofte) maar het ook al bezette (door de toe-eigening).

Zo heeft Abraham het zelf bepaald niet gezien! Hij kocht een stuk land om er zijn vrouw te begraven. En hij vocht tegen de heidens-humanistische cultuur van de Amorieten, die vaak zoveel invloed uitoefende op zijn kinderen. Zoveel, dat Ezechiël later hun bestraft en zegt: Uw vader was een Amoriet! d.w.z. uw jeugd heeft hij besmet met heidendom en zonde.

Het zou zelfs gevaarlijk zijn om de kinderen zo te behandelen, alsof de Heilige Geest de wedergeboorte al aan hen volbracht had. Die wedergeboorte die ons het geloof brengt dat ons de belofte doet toe-eigenen.

En lees nu allemaal in de kerk uw doopformulier maar weer eens. En bedenk daarbij dat toezegging en toe-eigening twee zaken zijn, die we goed moeten onderscheiden. Altijd! Wanneer een land in geding is tussen kerk en de wereld: het beloofde land. En ook wanneer een hart in geding is tussen Geest en Beest: het kinderhart. Toezegging en toe-eigening zijn twee. Er is maar één band die deze twee aan elkaar smeedt. Die band wordt door God de Geest gelegd. Die band wordt van ons geëist. Die band is *het geloof*.

Enschede

O. Mooiweer

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk/Chr. Geref. Kerk van Almere, Lelystad en Nieuwegein

Geestelijke eenwording NGK-CGK plaatselijk voltooid verklaring Almere, Lelystad en Nieuwegein

Wij mogen als samenwerkende Nederlands Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde Kerken in Almere, Lelystad en Nieuwegein al vele jaren de eenheid in Christus op bijzondere wijze ontvangen en in gehoorzaamheid aan de Schrift door de Geest deze eenheid door de band des vredes bewaren. Wij mogen in kerkeraad en gemeente constateren, dat de bereidheid om deze eenheid in geloof te ontvangen zonder discussie en unaniem is. Wij hebben deze eenheid gezocht en ontvangen in blijvende verbondenheid met de zusterkerken; nl. mede na oproepen tot het zoeken en na toestemming van vormgeving bij het vinden ervan uit onze kerkverbanden.

Via de kerkelijke vergaderingen zijn de zusterkerken ook bij de voortgang betrokken gebleven. Ook hebben wij getracht de samenwerking binnen de bepalingen van de kerkverbanden te doen plaatsvinden. Daarom zijn de kerkverbanden mede verantwoordelijk voor de huidige vorm van samenwerking en alles waar deze naar Schrift en Belijdenis verder om vraagt. Wij spreken als samenwerkingsgemeenten uit na het beleven van vele jaren van samenwerking in de dienst van Woord en Sakrament volgens de regelingen in bijlage 8 KO, dat er sprake is van een voltooid geestelijke eenwording van onze plaatselijk samenwerkende kerken en wel zo, dat wij niet meer uit elkaar wensen te

gaan. Deze samenwerking heeft geen enkel voorlopig karakter meer en vraagt in de komende jaren om een voltooiing. Wij willen een gemeente van Jezus Christus zijn met behoud van banden met onze beide landelijke kerkverbanden.

Toelichting

In oktober 1990 hebben de kerkeraden van Almere, Lelystad en Nieuwegein bovenstaand besluit genomen. Dit leggen zij als een verklaring in het midden van de kerken. Het zal bekend zijn dat er binnen Chr. Ger. en Ned. Ger. Kerken plaatselijk een aantal gemeenten zijn met een zeer vergaande vorm van samenwerking. Dat is dan ook niet van vandaag of gisteren: in Lelystad is men al 19 jaar samen kerk, in Almere 13 jaar en in Nieuwegein ruim 10 jaar. Alles van het kerkzijn beleven wij samen, niets doen wij plaatselijk zonder elkaar: van kerkdiensten tot beheer financiën, van pastoraat tot evangelisatie enz. Ook tussen de zelfstandige NGK van Houten en de daar nog niet zelfstandige CGK van Houten (wijkgemeente van Utrecht-C) is sprake van een dergelijke vorm van samenwerking. Het valt natuurlijk op, dat dit nieuwe steden of groeisteden zijn. Er is binnen deze gemeenten nauwelijks één moment van zelfstandige geschiedenis als NGK of CGK geweest. Want wij begrijpen ook wel, dat samenwerking in al jarenlang naast elkaar bestaande gemeenten moeilijker is. In onze gemeenten leeft echter het besef, dat God ons in en door onze situatie de mogelijkheden gegeven heeft om samen de eenheid in Christus vanaf het begin van ons kerkzijn te beleven. Er ligt geen plaatselijk gescheiden kerkgeschiedenis, die doorgesproken moet worden. Vol vreugde, met dankbaarheid en overtuiging, en zonder discussie zijn we samen gemeente van Jezus Christus; daarbij hebben we alle jaren de banden met twee kerkverbanden de NGK en de CGK vastgehouden.

Plaatselijk groeiproces

In onze gemeenten is de vorm van de samenwerking langzaam gegroeid. Het begin van deze vergaande samenwerking ligt in 1972 in Lelystad: daar b.v. was toen veel meer gescheidenheid dan nu. Eerst lag er nog meer accent op de zelfstandigheid, die elk had. Dat groeide uit tot het niets meer zonder elkaar en vervolgens het alles samen besluiten en doen. De gemeente van Lelystad heeft hierbij vele stappen 'voor het eerst' gedaan, vooral in de jaren tot 1980. B.v. de samenwerking in pastoraat en diakonaat, beroepingswerk; gezamenlijke kerkdiensten, kerkbouw, stemmingen en verkiezingen, gemeenteopbouw, enz. enz. De zusterkerken zijn daarvan ook nauwkeurig op de hoogte gebracht op de regionale en klassicale vergaderingen. Almere en Nieuwegein hebben van de opgedane ervaring dankbaar gebruik kunnen maken. In de afgelopen tien jaar is deze eenwording in

alle drie gemeenten verder verrijkt en uitgewerkt.

Bewaren van zelfstandigheid

De situatie is nu zo, dat we niets meer zonder elkaar doen. Er wordt in bovenstaande verklaring dan ook gesproken van een „voltooid geestelijke eenwording van onze plaatselijk samenwerkende kerken”. Met de nadruk op *plaatselijk*; want volgens de bepalingen van de CGK zijn er grenzen aan deze samenwerking. Binnen de NGK zijn hiervoor geen bepalingen, binnen de CGK wel, neergelegd in bijlage 8 van de KO. Volgens deze regeling mag je samenwerken in Woord en Sakrament. Dat is het hoogste wat er in de kerk is. Over vele andere zaken als b.v. verkiezing en financiën, wordt

niets gezegd. Wij hebben in onze samenwerkende kerken altijd geconcludeerd: samenwerking is toegestaan in de kern van het kerkzijn, dan mag het andere ook! Daarnaast zijn er in de regeling ook grenzen aangegeven: de samenwerking mag niet gezien worden „als een vereniging tussen betrokken kerken of als het constitueren van een nieuwe kerkformatie”. Daarom moeten samenwerkende kerken volgens deze regeling hun zelfstandig karakter niet opgeven, waarbij als voorbeelden 'tucht, opzicht en diakonaat' worden genoemd. Voor het voorlopig bewaren van die zelfstandigheid hebben we ons altijd ingezet. Want ook wij willen de band met de zusterkerken (CGK of NGK) niet opgeven. Dus hebben we zulke maatregelen getrof-

Neem nou onze kerkpagina

Verreweg de meeste kranten hebben van kerknieuws geen hoge pet op. Voor het ND ligt dat anders. Principieel anders. Juist op dit terrein wordt dagelijks een zware strijd gestreden. Als gelovige sta je daar midden in. Dat betekent dat je de frontberichten moet bijhouden. En jezelf voortdurend moet opscherpen.

Vandaar pagina 2. Maar ook een rubriek als 'Moreel Beraad' over ethische ontwikkelingen, achtergrondverhalen in Variant, boekbesprekingen. Kerknieuws: voluit ND-nieuws. Soms is minder meer.

Ja, ik wil graag eens op m'n gemak kennismaken met het Nederlands Dagblad. Bezorgt u mij de krant daarom vier weken voor slechts f 12,50.

Naam:

Straat:

Pc/plaats:

Telefoon:

Bank/giro:

Deze bon in een open envelop zenden aan: Nederlands Dagblad, antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. Een postzegel is niet nodig. Bellen mag natuurlijk ook: 03420-10720 (afdeling abonneeservice). OP

Nederlands Dagblad

Gereformeerd gezinsblad

fen, dat we – naar de diepere bedoeling van bijlage 8 – op elk moment als CGK en NGK plaatselijk zelfstandig – los van elkaar – zouden kunnen voortbestaan. B.v. op de punten van ledenadministratie, financieel beheer en kerkeraadssamenstelling.

We kunnen wel maar willen niet meer
Maar nu we zolang samen kerk zijn, en de Here God ons zo gezegend heeft, is het moment gekomen, dat we openlijk in de kring van de zusterkerken willen zeggen: wij kunnen nog wel, maar we willen niet meer uit elkaar. Dat zeggen we niet veel vreugde en dankbaarheid tegenover onze God. Want Hij heeft dit in onze plaatsen gegeven. Overigens hoeft deze uitspraak niemand te verbazen, want een door Christus gegeven en geleide eenheid wil altijd verder groeien. We hebben dat ervaren. Plaatselijk zijn er voor ons geen drempels meer. We handhaven er alleen een paar ter wille van de beide kerkverbanden.

Landelijk – plaatselijk

Het is voor ieder te konstateren, dat in de landelijke kerkverbanden de samenwerking moeizamer gaat dan bij ons. De landelijke verbanden hebben opgeroepen om plaatselijk samen te zoeken naar eenheid; maar niet de zelfstandigheid op te geven in afwachting van de landelijke ontwikkelingen. Het betreurenswaardige is, dat de plaatselijke samenwerking zich niet parallel heeft ontwikkeld met de landelijke samenwerking. Wij hebben dat de laatste tien jaar met zorg gezien. En mede daarom hebben wij in die periode geen verdergaande stappen naar voltooiing van de plaatselijke samenwerking gedaan; wat wij wel wilden! Totaal, landelijk gezien is de eenheidsbeleving er niet op vooruitgegaan. Dat verdriet ons om twee redenen. In de eerste plaats omdat we de eenheid als gave van Christus ook aan de zusterkerken in andere plaatsen en in de landelijke verbanden gunnen. Maar in de tweede plaats, omdat wij plaatselijk voor de voltooiing van de eenwording afhankelijk zijn van de eenwording tussen de kerkverbanden. Zolang die niet één zijn, zullen we dat plaatselijk ook niet volledig in praktijk kunnen brengen.

Zo begrijpt u wellicht iets van onze bijzondere zorg over de landelijke situatie in verhouding tot onze vreugde over de plaatselijke situatie. Geestelijk gezien is onze eenwording plaatselijk voltooid, maar in de praktijk nog niet. Overal waar we de plaatselijke gemeentegrenzen passeren naar de landelijke kerkverbanden is er sprake van gescheidenheid: b.v. afvaardigingen naar vergaderingen, opzichten en tucht, afdrachten financiën, attestatie-verkeer e.d. Wij zouden ook op deze punten de eenwording willen voltooien. Geestelijk gezien is de eenwording voltooid en is daar geen sprake meer van voorlopigheid of uit

elkaar willen gaan. Praktisch kan dat nog wel, maar dat wordt geestelijk als een onmogelijkheid ervaren. En dat willen we hiermee open en eerlijk uitspreken.

Samen dankbaar en verantwoordelijk

Wij hopen en wensen, dat de kerken bij alle verschillen blij zijn met wat God in onze plaatsen geeft. Wij weten heel goed, dat verschillend over de samenwerking CGK-NGK wordt gedacht. Maar je over samenwerking op goede gronden in een bepaalde plaats verheugen, betekent niet dat je alle plaatsen, waar dit niet zo is, veroordeelt; en omgekeerd! Zo is er ook op andere punten wel sprake van verscheidenheid in de kerken.

Van als samenwerkende kerken willen van onze kant ook graag de banden met de zusterkerken blijven beleven en verantwoordelijkheid voor elkaar blijven dragen. Wij willen ook het onze bijdragen op het punt van de gesprekken. En omgekeerd willen wij ook graag horen, hoe wij op een goede manier de gevonden eenheid verder vorm kunnen geven. En daarom presenteren wij ons met deze verklaring in het midden van de kerken. We zijn hierover ook al gesprekken begonnen op verschillende kerkelijke niveaus.

We maken het elkaar in de kerken met deze vragen niet makkelijk, dat is onze – wel eens pijnlijke – ervaring. Maar eenheid is niet een agendapunt, dat wij zelf bedacht hebben; maar wat Christus ons in de handen legt. Daarom presenteren we ons ook zonder aarzeling met deze verklaring. Wij mogen elkaar vragen „ons te bijwezen de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes” (Efeze 4,3). Dat willen wij in de kerken plaatselijk en landelijk graag van elkaar merken: niets liever dan dat!

Vanuit de kring van samenwerkende kerken.

Almere

K.T. de Jonge

Televisie-kerkdienst

Op zondag 28 april wordt een televisie-kerkdienst uitgezonden vanuit de Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn. Aanvang dienst 17.00 uur. Voorganger in deze dienst is ds. J.C. Schaeffer. Cassettes van deze dienst zijn verkrijgbaar bij de stichting 'De Brug', Lancasterdreef 148, 8251 TD Dronten. Tel.: 03210-13673.

Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie

De kerkeraad heeft besloten een tweede predikant te beroepen ter bearbeiding van de wijk 'Oost'.

Ned. Geref. Kerk van Ermelo-Harderwijk-Putten

Het scribaat der kerk berust bij: de heer J. IJzerman, Hondsdrafmeen 51,

3844 PC Harderwijk. Tel.: 03410-16790.

Nederlands Gereformeerde Kerk Amsterdam-Centrum

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. G.J. Zwarts, predikant te Katwijk.

Reformatorische Bijbelschool

'Zout der aarde' – Cursus praktische evangelisatie

Deze korte cursus is gericht op de praktijk van het evangelisatiewerk en wordt verzorgd door de Reformatorische Bijbelschool te Zeist gedurende vijf avonden in april en mei.

„Er komen altijd vragen waarover ik niet heb nagedacht”.

„Ik ben bang voor de wereld van de ander”.

„Kan iedere christen zomaar getuige zijn?”

„Wat is de taak en de plaats van de gemeente in de samenleving?”

„Is het mogelijk de Bijbel te lezen met onkerkelijke kennis?”

Veel van dit soort vragen komen aan de orde in de cursus 'Zout der aarde' die de RBS opnieuw verzorgt. Hoofdonderwerpen zijn:

- de contacten met anders-denken en het overkomen van hindernissen in die contacten
- de gemeente als getuigende gemeente
- de Bijbel lezen met belangstellende niet-christenen; het opzetten van een gesprekskring
- relevante werkvormen.

Het gaat in deze cursus niet alleen om kennisoverdracht; er worden veel verschillende werk-vormen gebruikt. Tijd: woensdagavond 17, 24 april, 1 mei en dinsdagavond 7 mei van 19.30-22.00 uur. Plaats: Reformatorische Bijbelschool, Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Kosten: f 95,- voor de hele cursus, inclusief cursusmap, koffie. Opgave: Bij voorkeur schriftelijk. U ontvangt na opgave meer gegevens en studiemateriaal voor de eerste avond. Wilt u meer informatie: RBS, tel. 03404-24166.

C.O.G.G.-Conferentie

Dit jaar wordt de conferentie van het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte gehouden op donderdag 2 mei a.s. in 'De Aker' te Putten. Prof. Dr. C. Graafland hoopt te spreken n.a.v. zijn boek 'Gereformeerde en zoek naar God'. Het onderwerp wordt in groepen besproken onder leiding van leden van het C.O.G.G. De conferentie wordt om 10 uur geopend en om ongeveer 16

uur gesloten. De kosten voor deelname aan de conferentie – lunch en consumpties + adm. kosten inbegrepen – bedragen f 27,50.

Opgave bij de secr. ds. J.H. Velema, Ittmannshof 40, 8071 JL Nunspeet, tel. 03412-51379 en giro 880514.

Evangelische Hogeschool houdt Open Huis

AMERSFOORT – Op 20 april a.s. houdt de Evangelische Hogeschool Open Huis voor alle EH-vrienden en degenen die het willen worden. Om 10.00 uur 's morgens wordt de dag geopend door drs. N.C. van Velzen, rector van het EH-basisjaar. De dag duurt tot 's middags 15.00 uur.

Enige bevriende stichtingen zullen met een stand op deze dag aanwezig zijn. Tevens is er gelegenheid de unieke Bunyan-schilderijen te bewonderen, die in een aantal lokalen zullen worden tentoongesteld en toegelicht. De open dag is een goede gelegenheid om kennis te maken met de diverse aspecten van het werk van de Evangelische Hogeschool.

De toegang is gratis. Voor koffie, thee en fris wordt gezorgd. Plaats: EH-gebouw, Drentsestraat 1, Amersfoort.

Jubileum 'De Burght'

De Burght in Burgh-Haamstede viert op zaterdag 20 april 1991 haar 10-jarig bestaan als conferentie- en vakantiecentrum. Voor de Jubileumdag is een aantrekkelijk programma opgesteld. Vanaf 10.00 uur wordt iedereen verwelkomd met koffie. Een uur later wordt de dag geopend met een samenkomst waarin wordt teruggekeken op '10 jaar De Burght'.

CONCERT

Het feestprogramma wordt 's middags vervolgd met een concert in de Nederlands Hervormde kerk van Haamstede. Het concert is voor iedereen toegankelijk, kaarten á f 17,50 kunt u bestellen bij De Burght.

DANKDIENST

De jubileumdag wordt in de 'grote' zaal van De Burght besloten met een dankdienst.

JUBILEUMWEEKEND

Rondom de feestdag is ook een weekend georganiseerd dat duurt van vrijdagavond 19 april tot zondagmiddag 21 april. Tijdens dit weekend zal Hans Wulfraat, hoofd van de Programma-afdeling van De Burght, een aantal toespraken verzorgen rond het thema: 'Op de bres' – uitdagingen aan christenen in de jaren '90.

KAARTEN/INSCHRIJVING

Er zijn drie mogelijkheden om met ons het tien-jarig bestaan te vieren. U kunt het hele weekend komen, u kunt tijdens het feestprogramma op zaterdag komen of u kunt alleen naar het concert in de Hervormde kerk van Haamstede komen. Voor alle mogelijkheden geldt dat inschrijving vooraf bij De Burght geschiedt. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot De Burght, tel. 01115-3030.

Stichting voor
Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk

VAN DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN

Standerdmolen 8
3995 AA Houten
Tel.: 03403-77071

Het samenwerkingsverband van:

- de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Nederlands Gereformeerde Kerken en
 - de Stichting Het Anker, uitgaande van de Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwelzijn
- heeft een landelijk werkgebied op het terrein van de ambulante geestelijke gezondheidszorg met vestigingen in Houten, Zwolle en Dordrecht.

Het team beschikt over 3 psychologen, 2 maatschappelijk werkers met v.o. en een psychiater.

De werkzaamheden bestaan uit psychosociale hulpverlening ten behoeve van volwassenen en jongeren. Er wordt gewerkt met individuele cliënten, echtparen, gezinnen en groepen binnen de gangbare psychotherapeutische referentiekaders. Het geven van consultatie en voorlichting aan derden neemt daarnaast een belangrijke plaats in.

Wegens uitbreiding van haar werkzaamheden is er op korte termijn plaats voor een full-time (minimaal 32 uur)

Psycholoog of Maatschappelijk werker met V.O. M/V

Functie-informatie:

Van de aan te stellen medewerker wordt verwacht dat hij/zij na een inwerkperiode zelfstandig intake-onderzoek en therapie kan verrichten.

Voorts verwachten wij een actieve inbreng in het teamverband. De vacature betreft de bureaus in Zwolle (3 dagen) en Houten (1 of 2 dagen).

Vanuit de instelling wordt het deelnemen aan (post-doctorale) psychotherapieopleidingen gestimuleerd.

Functie-eisen:

- voortgezette (therapie-)opleiding maatschappelijk werk of (binnenkort) afgestudeerd zijn als psycholoog
- bereidheid tot vestiging in het werkgebied
- kerkelijk meelevend, bij voorkeur behorend tot één der participerende kerkgenootschappen

Voor nadere informatie kunt u telefonisch contact opnemen met de heer H.G. van Riessen (coördinator), overdag: van woensdag t/m vrijdag op nr.: 03403-77071 of 's avonds: 03403-76187.

Schriftelijke sollicitaties kunt u binnen 14 dagen richten aan de sollicitatiecommissie, per adres: Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk werk, Standerdmolen 8, 3995 AA Houten. De CAO voor de A.G.G.Z. is van toepassing.

*De Here zal uw uitgang en uw ingang bewaren,
van nu aan tot in eeuwigheid.*

Psalms 121 : 8

Heden is in Jezus ontslapen mijn lieve man, onze lieve vader en grootvader

JACOBUS CORNELIS SNIJDER

in de leeftijd van 64 jaar.

M.A. Snijder-Both

Theo en Ellen

Arnoud, Judith

Vincent en Wieke

3 april 1991
Jan Campertlaan 179
2624 PC Delft

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden op de begraafplaats 'Hofwijk' te Rotterdam-Overschie.

Met ontroering nam de kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie kennis van het overlijden op 64-jarige leeftijd van

BR. J.C. SNIJDER

Met dankbaarheid denken wij aan de jaren waarin hij in en voor de gemeente werkzaam was, eerst als ouderling, later als ouderling-scriba.

Wij bidden zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen de troost van Gods beloften toe die hem tijdens zijn ziekte zozeer ondersteund hebben.

Namens de kerkeraad,

Ds. G. de Lange, praeses
G. Stok, scriba

Rotterdam, 3 april 1991